

Beata Stypułkowska

Wyższy Instytut Teologiczny
im. NMP Stolicy Mądrości w Częstochofie
stypulkowska.czest@gmail.com
ORCID: 0000-0002-8978-7190

Article submitted: 05.03.2021; accepted: 11.03.2021.

Maryja – Matka, Siostra i Nauczycielka dziewicy konsekrowanej

Mary - the Mother, Sister and Teacher of the consecrated virgin

Abstract: The present paper focuses on Marian issues in the context of the spiritual life of consecrated virgins living in the world. The purpose of the publication is to enrich reflection on the identity of persons consecrated in the *Ordo virginum*. The work in the field of practical ecclesiology is directed primarily to the consecrated virgins themselves and to the persons engaged in their formation. First, the character of Marian spirituality and devotion is outlined, then the reflection addresses three main problems: Mary as the mother and the motherhood both of the Church and of the consecrated virgin; Mary as the sister and the mystery of the ecclesial communion; Mary as the teacher and the type of the Church along with the conditions of acting *in persona Ecclesiae* for the consecrated woman.

Keywords: Mary, *Ordo virginum*, motherhood of the Church, communion, *in persona Ecclesiae*

Abstrakt: Niniejszy artykuł poświęcony jest zagadnieniom maryjnym w kontekście życia duchowego dziewczyn konsekrowanych żyjących w świecie. Celem publikacji jest wzbogacenie refleksji nad tożsamością osób konsekrowanych w *ordo virginum*. Praca z zakresu eklezjologii praktycznej jest skierowana przede

wszystkim do samych konsekrowanych oraz osób zajmujących się ich formacją. Najpierw zostanie nakreślona specyfika duchowości i pobożności maryjnej a następnie refleksja została poprowadzona według trzech głównych zagadnień: Maryja jako matka oraz macierzyństwo Kościoła i dziewicy konsekrowanej; Maryja jako siostra oraz tajemnica kościelnej *communio*; Maryja jako nauczycielka i typ Kościoła oraz warunki działania dziewicy konsekrowanej *in persona Ecclesiae*.

Słowa kluczowe: Maryja, stan dziewic, macierzyństwo Kościoła, *communio*, *in persona Ecclesiae*

Wstęp

Posoborowe dokumenty Magisterium Kościoła i liczne publikacje teologiczne uwydatniają maryjny wymiar konsekrowanego dziewictwa¹. Kongregacji do spraw Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego w instrukcji *Ecclesiae Sponsae Imago* nazywa Maryję matką, siostrą i nauczycielką dziewicy konsekrowanej². Celem publikacji nie jest jednak pogłębienie kwestii mariologicznych, lecz wzbogacenie refleksji nad tożsamością osób konsekrowanych w *ordo virginum*. Zadaniem artykułu jest przedstawienie Maryi jako matki, siostry i nauczycielki dla dziewicy konsekrowanej i wynikających z tego konsekwencji związanych z naśladowaniem Maryi. Praca jest skierowana przede wszystkim do samych konsekrowanych oraz osób zajmujących się ich formacją³.

¹ Na temat duchowości maryjnej osób konsekrowanych powstają publikacje z pogranicza duchowości i mariologii dotyczące świętych czy zgromadzeń, bądź też omawiające zagadnienie imion zakonnych, czego przykładem mogą być prace: Sz.T. Prażkiewicz, *Wzięli Maryję do siebie. Duchowość maryjna Świętych Karmelu*, Poznań 2011; J. Samolewicz, *Maryjna duchowość Zgromadzenia Sióstr Służebnic Jezusa w Eucharystii*, „Salvatoris Mater” 17 (2015) nr 1-4, s. 102-133. Monika Waluś wspomina o maryjnej drodze wiary, która oznacza typ formacji oparty na duchowości maryjnej, a więc upodobnieniu się do Maryi i naśladowaniu Jej, u założycielek polskich zgromadzeń zakonnych, jak np. św. Urszula Ledóchowska, bł. Angela Truszkowska, sługa Boża Aniela Godecka, sługa Boża Jadwiga Wincenta Jaroszevska, sługa Boża Kazimiera Gruszczyńska, sługa Boża Paula Tajber, Eliza Cejzik, Paula Malecka, Ludwika Waleria Gąsiorowska i inne – M. Waluś, *Wiara kobiet. Doświadczenia, tradycje, opinie*, „Roczniki Teologii Duchowości” 59 (2012) nr 4, s. 121; E. Zmuda, *Maria jako imię zakonne*, „Onomastica” 59 (2015), s. 137-151; A. Tronina, *Tajemnice maryjne w imionach zakonnych*, „Salvatoris Mater” 10 (2008) nr 3, s. 294-302.

² Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, Instrukcja na temat *ordo virginum Ecclesiae Sponsae Imago* (dalej ESI), Pelplin 2019, nr 26.

³ Jest to siódmy z kolei tekst autorki na temat indywidualnych form życia konsekrowanego: B. Stypułkowska, *Indywidualne formy życia konsekrowanego w kontekście Roku życia konsekrowanego*, „Częstochowskie Studia Teologiczne” 43 (2015), s. 117-145; B. Stypułkowska, *Biblijna katecheza o miłosierdziu skierowana do dziewic konsekrowanych. Przyczynek do formacji stałej*, [w:] *Oblicza miłosierdzia w Biblii*, red. J. Jaromin, Wrocław 2016, s. 97-122; B. Stypułkowska, *Perspektywy dla dziewic konsekrowanych żyjących w świecie wynikające z duchowości monastycznej*, „Analecta Cra-

Źródłami artykułu są dokumenty kościelne oraz nauczanie niektórych współczesnych teologów na temat Maryi i Kościoła, a także własne przemyślenia autorki. Najpierw zostanie nakreślona specyfika duchowości i pobożności maryjnej a następnie refleksja zostanie poprowadzona według trzech głównych zagadnień: Maryja jako matka oraz macierzyństwo Kościoła i dziewicy konsekrowanej; Maryja jako siostra oraz tajemnica kościelnej *communio*; Maryja jako nauczycielka i typ Kościoła oraz warunki działania dziewicy konsekrowanej *in persona Ecclesiae*. Całość zakończą uwagi końcowe.

1. Specyfika duchowości i pobożności maryjnej

Kodeks Prawa Kanonicznego mówi o tym, że zakonnicy winni mieć specjalne nabożeństwo do Maryi, która jest wzorem i oparciem dla każdego rodzaju życia konsekrowanego⁴. Wskazanie to można odnosić nie tylko do zakonników, ale także do osób żyjących w indywidualnych formach życia konsekrowanego. O pobożności maryjnej wspomina również instrukcja na temat *ordo virginum*⁵. W związku z tym pojawia się pytanie o miejsce pobożności maryjnej w duchowości dziewic konsekrowanych, a także o samą duchowość maryjną. Należy jednak zauważyć, że duchowość chrześcijańska ma przede wszystkim wymiar chrystocentryczny i pneumatologiczno-eklezyjalny, co omawiane jest zwłaszcza w kontekście duchowości kapłańskiej⁶, a w praktyce duchowość pojedynczego chrześcijanina wyraża się w uległości Duchowi Świętemu⁷. Tym niemniej mówimy także o duchowości maryjnej, która należy do rodzaju duchowości doktrynalnych, które eksponują w doświadczeniu duchowym i przekazie wybrane treści doktrynalne⁸. W odniesieniu do Maryi chodzi o uwydatnienie obecności Bogarodzicy w tajemnicy Chrystusa i Kościoła. Autentyczna duchowość maryjna jest życiem z wiary, a nie samą nauką wiary⁹, innymi słowy jest życiem w Chrystusie, życiem według Ducha Świętego¹⁰. Z duchowością maryjną związana jest

coviensia" 48 (2016), s. 195-222; B. Stypułkowska, *Rady ewangeliczne w życiu dziewicy konsekrowanej*, „Annales Canonici” 14 (2018), s. 291-321; B. Stypułkowska, *Pustelnicy jako przedstawiciele indywidualnej formy życia konsekrowanego*, „Analecta Cracoviensia” 50 (2018), s. 125-160.

⁴ Kodeks Prawa Kanonicznego (dalej KPK), Poznań 1983, kan. 663 § 4.

⁵ ESI, nr 99.

⁶ Jan Paweł II, Posynodalna adhortacja o formacji kapłanów we współczesnym świecie *Pastores dabo vobis* (dalej PDV), nr 31-33. 42-59; M. Chmielewski, *Duchowość*, [w:] *Leksykon duchowości katolickiej*, red. M. Chmielewski, Lublin-Kraków 2002, s. 228.

⁷ Jan Paweł II, Encyklika o stałej aktualności posłania misyjnego *Redemptoris missio*, nr 87; M. Chmielewski, *Duchowość*, s. 227.

⁸ Tamże, s. 231.

⁹ Jan Paweł II, Encyklika o Błogosławionej Maryi Dziewicy w życiu pielgrzymującego Kościoła *Redemptoris Mater* (dalej RM), nr 48.

¹⁰ Jan Paweł II, Adhortacja apostolska o życiu konsekrowanym i jego misji w świecie *Vita consecrata* (dalej VC), nr 93.

pobożność maryjna. Sobór Watykański II mówi o tym, że prawdziwa pobożność nie polega na czczym i przemijającym uczuciu, ani na jakiejś próżnej łatwowierności, lecz pochodzi z wiary prawdziwej, która prowadzi do uznania przodującego miejsca Maryi, miłości ku Niej i do naśladowania Jej cnót¹¹. Jan Paweł II przypomina postać św. Ludwika Marii Grignon de Montfort, który zachęca chrześcijan do poświęcenia się Chrystusowi przez Maryję¹². Taka pobożność maryjna jest pewną propozycją dla wiernych, bardzo zalecaną, ale nie jest w ścisłym sensie konieczna do zbawienia i nie jest z pewnością dla wszystkich wiernych. Dla wszystkich wiernych może być polecana pobożność eklezjotypiczna, czyli polegająca na tym, by być „jak Maryja”¹³. Dziewica konsekrowana bowiem realizując wiernie swoje powołanie świadomie lub nieświadomie będzie naśladować Maryję, bo jest Ona wzorem życia oddanego Bogu i w sposób przykładowy pokazuje duchowość chrześcijańską¹⁴. Przyglądając się Maryi jako matce, siostrze i nauczycielce dziewica konsekrowana będzie mogła dostrzec w Jej życiu pełny wymiar chrystocentryczny i pneumatologiczno-eklezjalny. W poprzednim artykule poświęconym *ordo virginum* podjęta została refleksja na temat formacji teologicznej, która była rozpatrywana w dwóch aspektach: chrystocentrycznym i eklezjalnym, a oba aspekty zostały powiązane z Duchem Świętym, a zatem w wymiarze pneumatologicznym. Oprócz pobożności eklezjotypicznej warto dziewicy konsekrowanej zaproponować pobożność „z Maryją”¹⁵, dla której wzorem jest Kościół pierwotny opisany w Dziejach Apostolskich (Dz 1, 14).

2. Maryja – wzór macierzyństwa Kościoła i dziewicy konsekrowanej

Maryja jest matką Chrystusa oraz matką Kościoła, tj. matką całego ludu Bożego, stąd też można prowadzić refleksję na różnych płaszczyznach. Zgłębiając tajemnicę macierzyństwa Maryi warto zasygnalizować również prawdę o macierzyństwie Kościoła i dziewicy konsekrowanej.

Przede wszystkim Maryja jest Matką Chrystusa. Dzieje Apostolskie nazywają ją Matką Jezusa (Dz 1, 14). *Theotokos* należy do najstarszych tytułów maryjnych. Został on uroczystie ogłoszony na Soborze Efeskim w 431 roku¹⁶. René Lauren-

¹¹ Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium* (dalej LG), nr 67.

¹² RM, nr 48.

¹³ S. Nowak, *Polska droga maryjna, Polska droga maryjna*, „Salvatoris Mater” 1 (1999) nr 1, s. 311. Na temat kierunku chrystotypicznego i eklezjotypicznego w mariologii zob. E. Adamiak, *Traktat o Maryi*, [w:] *Dogmatyka*, t. 2, red. E. Adamiak, A. Czaja, J. Majewski, Warszawa 2006, s. 144-146.

¹⁴ Paweł VI, Adhortacja apostolska o należytych kształtowaniu i rozwijaniu kultu Najświętszej Maryi Panny *Marialis cultus* (dalej MC), nr 57.

¹⁵ J. Kudasiewicz, *Biblijna droga pobożności maryjnej*, „Salvatoris Mater” 3 (2001) nr 2, s. 249-253.

¹⁶ Sobór Efeski, *Formuła zjednoczenia*, w: *Dokumenty soborów powszechnych. Tekst grecki, łaciński, polski*, t. 1. *Nicea I, Konstantynopol I, Efez, Chalcedon, Konstantynopol II, Konstantynopol III, Nicea II (325-787)*, red. A. Baron, H. Pietras, Kraków 2001, s. 177.

tin macierzyństwo Boże widzi jako szczególnie charyzmat, który otrzymała Maryja, wyjątkowy i transcendentny¹⁷. Obecność Matki Pana była ważna w czasie modlitwy uczniów przed Zesłaniem Ducha Świętego w Wieczerniku, dlatego została imiennie wymieniona. Maryja jest matką w Kościele. Kościół jest matką, a Maryja jest typem Kościoła. Maryja jest Matką Kościoła. Z kolei tytuł „Matka Kościoła” został uroczysto ogłoszony w 1964 roku przez papieża Pawła VI na sesji Soboru Watykańskiego II, na której przyjęto Konstytucję dogmatyczną o Kościele¹⁸. Skoro Maryja jest matką fizycznego Ciała Chrystusa, bo Go zrodziła, nie budzi zastrzeżeń prawda, że została matką Jego Ciała Mistycznego, czyli Kościoła. Maryja jako matka uczniów i uczennic Pana jest matką wszystkich wierzących, w tym także osoby konsekrowanej. W Maryi jako Matce Pana dziewica konsekrowana dostrzega rys osobisty. Maryja jest matką Tego, któremu dziewica została mistycznie zaślubiona podczas konsekracji¹⁹. Maryja jest matką Chrystusa, ale jednocześnie jest przez Niego odkupiona, czyli sama nie stoi poza Kościołem, ale jest jedną z Jego członków. Należy do żywych kamieni, z których zbudowany jest Kościół. Św. Paweł nie wyróżnia Maryi w budowli Kościoła. Mówi o tym, że Jego fundamentem są apostołowie, a kamieniem węgielnym Chrystus. Psalmista wyraża pragnienie, aby córki izraelskie były jak rzeźbione kolumny, które wspierają świątynię²⁰. Może to się odnosić do kobiet i ich roli w Kościele, tym bardziej do Maryi.

Maryja pod Krzyżem została duchową matką Jana, a w nim wszystkich uczniów Pana, czyli matką Kościoła. Jan Paweł II nawiązując do tego wydarzenia, podkreślił wyjątkowe znaczenie macierzyństwa Maryi dla osób konsekrowanych. Osoba konsekrowana, która podobnie jak Jan „jest miłowana” przez Jezusa, zostaje powołana, aby wziąć do siebie Maryję, kochać Ją i radykalnie naśladować²¹. Przyjęcie duchowego macierzyństwa Maryi przez osobę konsekrowaną jest źródłem wzrastania w powołaniu do codziennego ofiarowywania życia Chrystusowi i współpracowania z Nim dla zbawienia świata²². Jej zadaniem jest zapewnienie wsparcia i duchowego przewodnictwa wszystkim, którzy takiego przewodnictwa potrzebują²³. W Wieczerniku Maryja przyzywała daru

¹⁷ R. Laurentin, *Nieznany Duch Święty: odkrywanie Jego doświadczenia i Jego Osoby*, tłum. M. Tar-nowska, Kraków 1998, s. 485.

¹⁸ Paweł VI, *Przemówienie na zakończenie III sesji Soboru Watykańskiego II – 21 listopada 1964 roku*, [w:] https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/pawel_vi/przemowienia/maryja_matka_21111964 [13.11.2019]; E. Adamiak, *Traktat o Maryi*, s. 155.

¹⁹ KPK, kan. 604, § 1.

²⁰ Ps 144, 12. Tłumaczenie wersetu z liturgii godzin: *Liturgia godzin. Codzienna modlitwa Ludu Bożego. Okres Adwentu, Okres Narodzenia Pańskiego* (dalej LG I), Poznań 1982, s. 900.

²¹ VC, nr 28.

²² Tamże; Z. Pałubska, *Macierzyństwo duchowe w Kościele a posłuszeństwo na przykładzie osób konsekrowanych*, „Roczniki Teologiczne” 55 (2008) z. 5, s. 171.

²³ VC, nr 103; Z. Pałubska, *Macierzyństwo duchowe w Kościele a posłuszeństwo na przykładzie osób konsekrowanych*, s. 174.

Ducha Świętego dla siebie samej i dla wspólnoty²⁴. Jej modlitwa wstawiennicza o wylanie Ducha Świętego na wierzących wchodzi bezpośrednio w zakres duchowego macierzyństwa²⁵. Działanie matki Kościoła nie zastępuje działania Ducha Świętego, lecz je wyprasza i nań przygotowuje²⁶. Dlatego też należy trwać jednomyślnie z Maryją na modlitwie o Ducha Świętego, bo modlitwa Maryi jest skuteczna. Według soborowej konstytucji dogmatycznej *Lumen gentium* Maryja wyprosiła dar Ducha Świętego²⁷.

Z macierzyństwem Maryi związane jest macierzyństwo Kościoła. Kościół pełni swą funkcję macierzyńską przez to, że rodzi wiernych w chrzcie, czuwa nad ich wzrastaniem w wierze, prowadzi ich w objęcia Ojca, by mogli otrzymać Jego przebaczenie, przygotowuje dla nich stół eucharystyczny, przy którym karmi ich Słowem Bożym oraz Ciałem i Krwią Jezusa, prosi o błogosławieństwo Boże dla nich i o siłę Jego Ducha, wspierając ich przez całe życie i otaczając ich swoją czułością i ciepłem, zwłaszcza w najbardziej delikatnych momentach próby, cierpienia i śmierci²⁸. Wszystko to dokonuje się w Duchu Świętym, który buduje Kościół przez liturgię i sakramenty oraz wychowuje chrześcijan, spełniając wobec nich jakby rolę macierzyńską²⁹. Ponieważ sakramenty udzielane są przez wyświęconych szafarzy, dlatego też istnieje ścisły związek między macierzyństwem Kościoła a Jego hierarchicznym ustrojem³⁰. Papież Franciszek podkreśla, że macierzyństwo Kościoła wyraża się zwłaszcza w osobie biskupa i jego posłu-

²⁴ Jan Paweł II, *Maryja a dar Ducha Świętego (Audiencja generalna, 28.05.1997)*, [w:] *Jan Paweł II o Matce Bożej 1978-1999*, red. A. Szostek, t. 4, Warszawa 1999, s. 264-266; T. Zadykiewicz, *Modlitwa Maryi w Duchu Świętym*, „*Salvatoris Mater*” 10 (2008) nr 3, s. 103-104; A. Wojtczak, *Napełniona Duchem Świętym w Wieczniku Zielonych Świąt*, „*Salvatoris Mater*” 10 (2008) nr 2, s. 45-69.

²⁵ M. Wszolek, *Pneumahagijna zasada odnowy kultu maryjnego*, [w:] *Nauczycielka i Matka. Adhortacja Pawła VI Marialis cultus na temat rozwoju należytego pojętego kultu maryjnego. Tekst i komentarze*, red. S.C. Napiórkowski, Lublin 1991, s. 219.

²⁶ Tamże, s. 205.

²⁷ LG, nr 59. Ze wstawiennictwem Maryi łączone jest zagadnienie pośrednictwa. Należy ono jednak do kwestii chrystotypicznych, którymi w niniejszym artykule nie zajmujemy się. Warto jednak zwrócić uwagę na określenie Jana Pawła II z encykliki *Redemptoris Mater*, a mianowicie „pośrednictwo macierzyńskie” (nr 38). Jan Paweł II wiąże ściśle pośrednictwo Maryi z Jej macierzyństwem. Pośrednictwo Maryi, które jest uczestniczeniem w jedynym pośrednictwie Chrystusa, jest szczególnie i wyjątkowe, bowiem wynika z Jej Boskiego Macierzyństwa. Zgoda Maryi na wybór Boży, aby mocą Ducha Świętego stać się Matką Syna Bożego, jest owocem całkowitego oddania się Bogu w dziewictwie. Maryja kierowała się oblubieńczą miłością, która całkowicie poświęca, czyli „konsekuje” osobę ludzką Bogu – RM, nr 39.

²⁸ Franciszek, *Audiencja generalna*, 5 listopada 2014 roku, [w:] https://w2.vatican.va/content/francesco/pl/audiences/2014/documents/papa-francesco_20141105_vdienza-generale.html [21.10.2019].

²⁹ Y. Congar, *Wierzę w Ducha Świętego. Rzeka życia płynie na Wschodzie i na Zachodzie (Ap 22, 1)*, t. 3, tłum. L. Rutkowska, Warszawa 1996, s. 195-196.

³⁰ Franciszek, *Audiencja generalna*, 5 listopada 2014 roku, [w:] https://w2.vatican.va/content/francesco/pl/audiences/2014/documents/papa-francesco_20141105_vdienza-generale.html [21.10.2019].

dze³¹, która dotyczy nauczania, uświęcania i kierowania³², a spośród tych zadań główne miejsce należy przypisać nauczaniu, czyli głoszeniu Ewangelii³³, określanemu też jako misja prorocka³⁴. Przez wypełnianie urzędu nauczania biskup jest dla wiernych prawdziwym nauczycielem, czyli tym, który mocą autorytetu danego mu przez Chrystusa przepowiada powierzonemu sobie ludowi prawdy do wierzenia i do zastosowania w życiu³⁵.

Zagadnienie macierzyństwa Kościoła stanowi dobry punkt wyjścia do refleksji nad macierzyństwem dziewicy konsekrowanej. Św. Piotr nie był obecny pod Krzyżem i to nie jemu została przekazana Maryja, lecz św. Janowi, którego Jezus miłował, i którego nie musiał pytać o miłość. Umocnienie w powołaniu św. Piotra odbyło się natomiast już po zmartwychwstaniu Jezusa podczas rozmowy nad Jeziorem Genezaret, po cudownym połowie ryb i wspólnym śniadaniu z Mistrzem. Św. Piotr został trzykrotnie zapytany przez Jezusa o miłość. I to właśnie wyznana miłość była powodem do powierzenia przez Jezusa Piotrowi swojej owczarni, a zatem uczniów Pana. Pismo Święte nie mówi wprost niczego o relacjach Maryi ze św. Piotrem. Możemy przypuszczać, że Maryja w pierwotnej wspólnotce trwała z innymi w nauce Apostołów i we wspólnotce, w łamaniu chleba i w modlitwach (Dz 2, 42). Nic nie wiemy o Jej ewentualnej posłudze słowa po zmartwychwstaniu Chrystusa, choć Ewangelia według św. Łukasza zdaje się wskazywać na istniejące tradycje maryjne, dzięki którym Łukasz skomponował Ewangelię Dzieciństwa. Jedyna wyraźna wzmianka o Maryi w Dziejach Apostolskich podkreśla Jej rolę wstawienniczą. Ta rola jest również uwidoczniiona na weselu w Kanie Galilejskiej, o czym mówi Ewangelia Janowa. Można też przypuszczać, że Maryja odgrywała ważną rolę we wspólnotce zgromadzonej przez św. Jana, który Maryję wprowadził w środowisko swojego życia i swojego apostołstwa³⁶.

Dziewica konsekrowana natomiast żyje w ścisłej relacji z Piotrem, czyli biskupem. Jest on dla niej reprezentantem Chrystusa. Można w tym kontekście mówić

³¹ Tamże.

³² LG, nr 25-27; Sobór Watykański II, Dekret o pasterskich zadaniach w Kościele *Christus Dominus*, nr 11.

³³ LG, nr 23-25; Jan Paweł II, Adhortacja o biskupie służce Ewangelii Jezusa Chrystusa dla nadziei świata *Pastores gregis*, nr 26. Urząd stoi na straży wierności orędziu, dlatego zadaniem urzędu jest zachowywanie nauki apostołów i troska o to, aby nie została ona przesłonięta jakimiś obcymi treściami. Głoszenie słowa Bożego jawi się jako pierwszy obowiązek osoby piastującej urząd w Kościele – P. Neuner, P.M. Zulehner, *Zrozumieć Kościół. Eklezjologia praktyczna*, tłum. A. Kalbarczyk, Poznań 2016, s. 140.

³⁴ LG, nr 28; Sobór Watykański II, Dekret o posłudze i życiu kapłanów *Presbyterorum ordinis*, nr 4; PDV, nr 26.

³⁵ Z. Kiernikowski, *Biskup*, [w:] *Leksykon teologii pastoralnej*, red. R. Kamiński, Lublin 2006, s. 110.

³⁶ *Maryja wzorem Kościoła oczekującego na przyjście Syna Bożego. Wywiad przeprowadzony przez Dawida Gospodarka (KAI) z Ks. Arcybiskupem Wacławem Depo*, [w:] <https://ekai.pl/abp-depo-maryja-wzorem-kosciola-oczekujacego-na-przyjscie-syna-bozego> [12.12.2019].

o stosunku, jaki zachodzi w Kościele między urzędem a charyzmatem, urzędem uosabianym przez Piotra, któremu Chrystus powierzył klucze królestwa niebieskiego, a miłością, którą symbolizuje Jan, uczeń, którego Chrystus miłował³⁷ i który stoi razem z Maryją pod Krzyżem, a potem bierze Ją do siebie. Chrystus łączy w sobie urząd z miłością. Jest jednocześnie sprawującym urząd kapłanem i zabitym Barankiem, ofiarą miłości³⁸. W Kościele, w Chrystusowym kapłaństwie, istnieje reprezentacja urzędu Chrystusa, któremu należy się posłuszeństwo i który nie ogranicza się jedynie do posługi sakramentalnej, ale również do posługi prorockiej i pasterskiej. Urząd w Kościele jest specjalnym charyzmatem, którego zadaniem jest rozeznawanie i koordynowanie poszczególnych charyzmatów³⁹. Biskup diecezjalny jako reprezentant Chrystusa wskazuje i potwierdza drogę wiary dziewicy konsekrowanej⁴⁰, poczynawszy od rozeznania charyzmatu dziewictwa, gdy dopuszcza ją do konsekracji⁴¹. Można zatem powiedzieć, że przez niego Chrystus powierza dziewicy konsekrowanej duchowe dzieci i rozwija w niej macierzyńskość. Kobieta konsekrowana, stając z Maryją pod Krzyżem, uczestniczy w tajemnicy Kościoła i staje się na wzór Maryi „niewiastą”, która we wspólnocie uczniów ma do spełnienia określone zadania. Zadania te były już zapoczątkowane przez kobiety występujące na kartach Ewangelii. Były to zadania związane w pierwszym rzędzie z posługą słowa. Maria Magdalena otrzymała od Chrystusa nakaz obwieszczenia uczniom zmartwychwstania (J 20, 17-18). Podobną rolę odegrała Samarytanka wobec swoich ziomek, gdy zaniósła do wioski orędzie o Jezusie-Mesjaszu (J 4, 28-30). Natomiast, gdy Maryja przysłała do Elżbiety, wystarczyło Jej pozdrowienie, by Elżbietę napełnił Duch Święty (Łk 1, 40-41). Ewangelista Łukasz jako jedyny wymienia kobiety, które usługiwały ze swego mienia Chrystusowi i Dwunastu (Łk 8, 1-3), a po Wniebowstąpieniu Chrystusa mówi o grupie kobiet, które trwały na modlitwie przed zesłaniem Ducha Świętego (Dz 1, 14). Wśród nich z pewnością były te, które wcześniej stały pod Krzyżem (Mt 27, 56; Mk 15, 40-41; Łk 23, 49; J 19, 25). Zarówno posługa słowa, jak i wspieranie finansowe działalności Kościoła oraz modlitwa, mieszczą się w zakresie dostępnym dla wiernych świeckich, w tym dziewic konsekrowanych. W tych wszystkich zaangażowaniach dziewicy konsekrowanej potrzebna jest współpraca z Duchem Świętym po to, by jej posługa była prowadzona zgodnie z wolą Bożą i była autentyczną służbą w Kościele. Podczas konsekracji dziewica otrzymuje nową misję w Kościele. W homilii znajdującej się w *Obrzędach konsekracji dziewic* biskup mówi, że Duch Święty przez jego pośrednictwo udziela

³⁷ H. Urs von Balthasar, *W pełni wiary*, tłum. J. Fenrychowa, Kraków 1991, s. 393-396.

³⁸ Tamże, s. 389.

³⁹ Tamże, s. 387.

⁴⁰ ESI, nr 46.

⁴¹ ESI, nr 47.

dziewicy nowego namaszczenia duchowego⁴², a we wprowadzeniu ogólnym do tych obrzędów mowa jest wprost o tym, że przez obrzęd konsekracji dziewic „Kościoł wyraża swą miłość do dziewictwa oraz błaga w nim Boga o łaskę dla dziewic i o zstąpienie na nie Ducha Świętego”⁴³.

Konstytucja dogmatyczna o Kościele Soboru Watykańskiego II wskazuje na to, że ludzie świeccy mogą być powoływani w różny sposób do bardziej bezpośredniej współpracy z apostołatem hierarchii⁴⁴, a Kodeks Prawa Kanonicznego wyraźnie mówi w odniesieniu do posługi słowa o tym, że wierni świeccy mogą być powoływani na współpracowników biskupa i prezbiterów⁴⁵. Duchowe macierzyństwo dziewicy konsekrowanej związane jest z posługą słowa, która może być wypełniania podczas liturgii oraz w szerszym zakresie poza liturgią. Do każdej z tych form potrzebne jest odpowiednie przygotowanie. Duchowe macierzyństwo dziewicy konsekrowanej odnosi się rodzenia wiernych do życia łaski lub przyczyniania się do odzyskania życia łaski⁴⁶. Rodzenie do życia łaski związane jest przede wszystkim z katechezą wtajemniczącą dla dzieci i młodzieży oraz katechumenatem dorosłych. Katecheza skoncentrowana na sakramentach wtajemniczenia chrześcijańskiego obejmuje przede wszystkim okres szkoły podstawowej. Dziewica konsekrowana może być zaangażowana w tę katechezę albo jako nauczyciel religii w szkole, albo jako katechetka parafialna. W tej drugiej roli może być również katechetką osób dorosłych⁴⁷. Oprócz ka-

⁴² Pontyfikał Rzymski odnowiony zgodnie z postanowieniem świętego Soboru Powszechnego Watykańskiego II wydany z upoważnienia papieża Pawła VI poprawiony staraniem papieża Jana Pawła II, *Obrzędy konsekracji dziewic*, wydanie wzorcowe, Katowice 2001, nr 16.

⁴³ *Obrzędy konsekracji dziewic*, nr 1.

⁴⁴ LG, nr 33; P. Neuner, P.M. Zulehner, *Zrozumieć Kościół*, s. 158.

⁴⁵ KPK, kan. 759. Zwykle współpracownikami biskupa są określane prezbiterzy – LG, nr 28; Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium o posłudze i życiu kapłanów*, Poznań 2003, nr 47.

⁴⁶ Zob. *Homilia*, [w:] *Obrzędy konsekracji dziewic*, nr 16.

⁴⁷ Dyrektorium katechetyczne wyróżnia sześć grup dorosłych podzielonych ze względu na ich zaangażowanie w wiarę, które powinny być objęte katechezą dorosłych (Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, *Dyrektorium o katechizacji*, Kielce 2020, nr 258). Pierwszą grupę stanowią dorośli wierzący, którzy spójnie przeżywają swój wybór wiary i pragną jej pogłębienia. Do nich będzie skierowana katecheza stała. Drugą grupę katechizowanych stanowią dorośli, którzy zostali ochrzczeni, ale nie zostali właściwie formowani lub nie doprowadzili do końca chrześcijańskiego wtajemniczenia. Dorośli ci, potrzebują systematycznej katechezy wtajemniczającej. Trzecią grupę stanowią dorośli, którzy na co dzień nie żyją wiarą, ale szukają kontaktu ze wspólnotą kościelną w niektórych szczególnych momentach życia. Dla nich przeznaczone są głównie formy katechezy okazjonalnej, uwzględniającej różne sytuacje i okoliczności, domagające się światła orędzia Bożego (Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium katechetyczne Kościoła Katolickiego w Polsce*, Kraków 2001, nr 101) i zachęcające uczestników do wejścia na drogę wiary. Czwartą grupę potencjalnych katechizowanych stanowią dorośli wywodzący się z innych wyznań chrześcijańskich lub innych doświadczeń religijnych. Do nich kierowana jest katecheza ewangelizacyjna i wtajemniczająca. Piątą grupę stanowią dorośli powracający do wiary katolickiej po doświadczeniach w nowych ruchach religijnych. Potrzebują oni katechezy wtajemniczającej. Szóstą grupę stanowią katechumeni. Ta grupa potrzebuje na początku dzia-

techezy dziewica konsekrowana może być zaangażowana w działalność ewangelizacyjną, która nie wymaga formalnego wykształcenia teologicznego. Przez ewangelizację prowadzoną zwykle w ramach wspólnot chrześcijańskich, dziewica konsekrowana może przyczyniać się do odzyskiwania przez dorosłych życia łaski i ponownego zwrócenia się ku Chrystusowi. Niekiedy dziewica konsekrowana uczestniczy w posłudze słowa przez formację katechetów i innych osób powołanych do głoszenia słowa Bożego. W ten sposób pośrednio uczestniczy w rodzeniu nowych chrześcijan i pozyskiwania wiernych do życia prawdziwie chrześcijańskiego. Dziewica konsekrowana może też pełnić posługę teologa przez prowadzenie wykładów oraz publikacje naukowe, gdy jest do tego uprawniona. Podczas liturgii dziewica konsekrowana może być zaangażowana w czytanie Pisma Świętego⁴⁸ czy śpiew psalmów lub posługę komentatora⁴⁹ i tym samym przygotowując dla wiernych stół słowa Bożego. Karmienie słowem Bożym podczas liturgii i w przypadku kobiety konsekrowanej w szerszym zakresie poza liturgią, jest wypełnianiem macierzyńskiej funkcji Kościoła. W ten sposób dziewica konsekrowana może wspierać swojego biskupa realizując równocześnie własne powołanie do macierzyństwa⁵⁰.

Karmienie innych słowem Bożym wymaga od samego posługującego przyjęcia najpierw postawy słuchającego. Taka postawa związana jest z Maryją, bo dobrze pojmowany kult maryjny musi być związany ze słuchaniem słowa Bożego. Maryja jest przede wszystkim uczennicą Pana, Tą, która najlepiej słucha, najbardziej przeżywa słowo i najlepiej je rozumie⁵¹. Benedykt XVI określa Maryję ty-

łań ewangelizacyjnych. Następnie formacja tych osób odbywa się według wskazań *Obrzędów chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*. Jest to katecheza wtajemniczająca i mistagogiczna. Ta grupa potrzebuje katechezy ewangelizacyjnej i wtajemniczającej.

⁴⁸ B. Stypułkowska, *Przygotowanie dorosłych do posługi lektora w ramach katechezy biblijnej*, [w:] *Teologiczne refleksje wokół tajemnicy wiary*, red. R. Ceglarek, P. Maciaszek, Częstochowa 2020.

⁴⁹ Niektórzy uważają, że funkcja komentatora jest równorzędna i paralelna w zgromadzeniu liturgicznym do funkcji lektora oraz – powołując się na ks. Franciszka Blachnickiego – że powinno się zachować podział funkcji między chłopcami/mężczyznami (lektorzy) a dziewczętami/kobietami (komentatorki) – W. Kosmowski, *Komentator liturgiczny i jego posługa*, Bydgoszcz 1997, s. 21; F. Blachnicki, *Urzędy i służby. Funkcje dziewcząt w zgromadzeniu liturgicznym jako punkt wyjścia pracy wychowawczej*, „Collectanea Theologica” (1975) t. 3, s. 63. Zrównanie posługi lektora z posługą komentatora wydaje się niewłaściwe. Lektor czyta słowo Boże, które jest integralną częścią liturgii, komentator zaś czyta komentarz do tego słowa, który jest niekonieczny. Gdy w Kościele czyta się Pismo Święte, wówczas sam Bóg przemawia – *Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego*, nr 29. Kryterium wyznaczenia kogoś do posługi lektora czy komentatora nie powinna być płeć danej osoby, lecz umiejętność czytania ze zrozumieniem i dobra dykcja, tak by słuchający mieli z tego pożytek i by słowo Boże było przeczytane w godziwy sposób – VD, nr 16.

⁵⁰ Jan Paweł II uważa dziewictwo i macierzyństwo jako dwa szczególne wymiary spełniania się kobiecej osobowości. Na ten temat zob. Jan Paweł II, List apostolski z okazji roku maryjnego o godności i powołaniu kobiety *Mulieris dignitatem*, nr 17-22. W numerze 21 Jan Paweł II mówi o macierzyństwie wedle Ducha.

⁵¹ S. Nowak, *Polska droga maryjna*, s. 310.

tułem „Mater Verbi”⁵². Jest ona figurą Kościoła wsłuchującego się w Słowo Boże, które w Maryi staje się ciałem⁵³. Wiąż Maryi ze słowem Bożym przytaczany papież dostrzega przede wszystkim w *Magnificat*. Maryja utożsami się ze słowem, zgłębia je i sławi Pana Jego słowem. W ten sposób objawia się, że w słowie Bożym czuje się Ona jak u siebie w domu, z naturalnością wychodzi i wchodzi z powrotem. Ona mówi i myśli według słowa Bożego, słowo Boże staje się Jej słowem, a Jej słowo rodzi się ze słowa Bożego. Ona, będąc głęboko przeniknięta słowem Bożym, może stać się Matką Słowa Wcielonego. Kontemplując w Matce Bożej życie całkowicie uformowane przez Słowo można odkryć, że także powołaniem wierzących jest wnikanie w tajemnicę wiary, dzięki której Chrystus jest obecny w ich życiu⁵⁴. Benedykt XVI przywołuje św. Ambrożego, który nauczał, że każdy wierzący chrześcijanin w pewnym sensie poczytna i rodzi w sobie słowo Boże: jedna jest Matka Chrystusa według ciała, natomiast według wiary Chrystus jest owocem wszystkich⁵⁵. Benedykt XVI konkluduje, że to, co przydarzyło się Maryi, codziennie może przydarzyć się wiernemu, gdy słucha słowa Bożego⁵⁶.

3. Maryja – siostra dziewicy konsekrowanej w kościelnej *communio*

Termin „siostra” w odniesieniu do Maryi był już stosowany w czasach patrystycznych. Wynika on z podejścia antropologicznego⁵⁷. Św. Atanazy mówi o tym, że Maryja jest naszą siostrą, bo wszyscy jesteśmy dziećmi Adama⁵⁸. Biskup Konstantynopola zwraca uwagę na to, że szczególna relacja Maryi do Boga nie uszczupliła jej człowieczeństwa, ale je właśnie w pełni ukazała⁵⁹. W czasach współczesnych Paweł VI zastosował to określenie do Maryi, tłumacząc, że wiodąc życie w pokorze i ubóstwie Maryja w pełni podzieliła los człowieka⁶⁰. Dziewica konsekrowana może nazywać Maryję siostrą odwołując się ponadto do Jej dziewictwa. Maryja bowiem w swoim najgłębszym powołaniu jest zawsze Dziewicą.

Maryja jako dziewica jest oblubienicą Boga. Pojawia się pytanie o konkretną Osobę Trójcy Świętej. Maryja bywa wskazywana jako oblubienica Ojca⁶¹, Chry-

⁵² VD, nr 27, 124.

⁵³ Tamże, nr 27.

⁵⁴ Tamże, nr 28.

⁵⁵ Tamże.

⁵⁶ Tamże.

⁵⁷ E. Adamiak, *Traktat o Maryi*, s. 163.

⁵⁸ Św. Atanazy, *List do Epikteta*, LG I, s. 429.

⁵⁹ B. Ferdek, *Nasza siostra – córka i matką Pana. Mariologia jako przestrzeń syntezy dogmatyki*, Świdnica 2007, s. 139.

⁶⁰ MC, nr 56.

⁶¹ W. Wołyniec, *Maryja Oblubienica Ojca według M.J. Scheebena*, „*Salvatoris Mater*” 1 (1999) nr 1, s. 229-238.

stusa oraz Ducha Świętego⁶². Najmniej kontrowersji budzi określenie Maryi jako oblubienicy Chrystusa, tak zresztą określany jest Kościół, którego Maryja jest prawzorem⁶³. Oblubieństwo wobec Chrystusa lepiej też tłumaczy rolę macierzyńską Maryi⁶⁴. W Maryi dokonana się najbardziej harmonijna integracja dziewictwa, oblubieństwa i macierzyństwa⁶⁵, zatem zasadne jest pytanie w czym ma się przejawiać dziewictwo, oblubieństwo i macierzyństwo u kobiety konsekrowanej? Zagadnienie macierzyństwa zostało podjęte w poprzednim punkcie, dlatego też obecnie interesuje nas dziewictwo i oblubieństwo. Dziewiczość jest cechą Maryi oraz Kościoła. Jest ona ukierunkowana wyłącznie na zjednoczenie z Chrystusem w Duchu Świętym. Ani Maryja, ani Kościół nie dopuszcza się cudzołóstwa z bożkami, a mówiąc językiem współczesnym, nie ulega żadnej pokusie ideologicznej. Dlatego dziewiczość związana jest nierozdzielnie z macierzyństwem. Obraz opiekuńczego płaszcza Maryi w pewnym sensie można odnieść do dziewiczej i macierzyńskiej płodności Kościoła⁶⁶.

Maryja jako Dziewica jest siostrą dla dziewic konsekrowanych. Można powiedzieć „siostrą w powołaniu”, a zatem należącą do *coetus* dziewic. W instrukcji na

⁶² Tytuł „Oblubienica Ducha Świętego” w odniesieniu do Maryi był używany w liturgii aleksandryjskiej w oficjum Wielkiego Tygodnia (M. Wszolek, *Pneumatyczna zasada odnowy kultu maryjnego*, s. 209), jest stosowany przez papieży w oficjalnych dokumentach, jak encykliki czy adhortacje oraz w powszechnym nauczaniu (Leon XIII, Pius XII, Paweł VI, Jan Paweł II – przykłady zob. w przypisie 73, [w:] M. Wszolek, *Pneumatyczna zasada odnowy kultu maryjnego*, s. 209), a także najczęściej pojawia się w wyszukiwarkach internetowych – Na temat tego tytułu zob. również: W. Siwak, *Maryja – Oblubienica Ducha Świętego (Wprowadzenie do teologii tytułu)*, „Resovia Sacra” 4 (1997), s. 37-53; W. Siwak, *Maryja jako Oblubienica Ducha Świętego w nauczaniu Jana Pawła II*, [w:] *Trójca Święta a Maryja. Materiały z sympozjum mariologicznego, Częstochowa, 6-8 IX 1999 r.*, red. T. Siudy, K. Pek, Częstochowa 2000, s. 201-215. Najbardziej wskazuje określenie Maryi w stosunku do Ducha Świętego wydaje się pochodzić z konstytucji soborowej *Lumen gentium*, a mianowicie: „Przybytek (*Sacrarium*) Ducha Świętego” LG, nr 53. Chrześcijanie od bardzo dawna nazywali Maryję „mieszkaniami”, „świętynią”, „przybytkiem” czy „sanktuarium” Ducha Świętego. Wiele z tych nazw ma odniesienie do tekstów Starego Testamentu, gdzie świątynia jerozolimską była miejscem przebywania Boga. Maryja, Matka, przez fakt poczęcia w Niej przez Ducha Świętego Syna Bożego, w sposób właściwy jest „nową świątynią”. Jednocześnie jest wzorem dla chrześcijan w stawianiu się świątynią Ducha Świętego (1 Kor 3, 16) – Z.J. Kijas, *Traktat o Duchu Świętym i łasce*, [w:] *Dogmatyka*, t. 4, red. E. Adamiak, A. Czaja, J. Majewski, Warszawa 2007, s. 580-582.

⁶³ RM, nr 43; VC, nr 35; Jan Paweł II, Adhortacja apostolska o konsekracji zakonnej w świetle tajemnicy Odkupienia *Redemptionis donum* (dalej RD), nr 14; Jan Paweł II, Adhortacja apostolska o powołaniu i misji świeckich w Kościele i w świecie dwadzieścia lat po Soborze Watykańskim II *Christifideles laici*, nr 16; Jan Paweł II, Encyklika o Eucharystii w życiu Kościoła *Ecclesia de Eucharystia*, nr 48; Jan Paweł II, Encyklika o Duchu Świętym w życiu Kościoła i świata *Dominum et Vivificantem*, nr 66; PDV, nr 18, 23; Benedykt XVI, Adhortacja apostolska o Eucharystii źródle i szczyt misji i życia Kościoła *Sacramentum caritatis*, nr 12, 14, 24, 27, 81; Franciszek, Adhortacja apostolska o miłości w rodzinie *Amoris laetitia*, nr 11, 63, 69-73, 75, 77.

⁶⁴ F. Blachnicki, *Tajemnica wielka – w Chrystusie i Kościele. Charyzmat maryjny Ruchu Światło-Życie*, [w:] <http://www.katowice.oaza.pl/dfd/teccka/?q=tags/franciszek-blachnicki> [04.11.2019].

⁶⁵ ESI, nr 26.

⁶⁶ H. Urs von Balthazar, *Maryja w nauczaniu Kościoła i pobożności*, [w:] J. Ratzinger – Benedykt XVI, H. Urs von Balthazar, *Maryja w tajemnicy Kościoła*, tłum. W. Szymona, Kraków 2007, s. 99.

temat *ordo virginum* zalecono troskę o utrzymywanie więzi między wszystkimi dziewczycami konsekrowanymi obecnymi w danej diecezji⁶⁷. W aspekcie duchowym można tę więź odnieść również do Maryi. Z troski o więź z Maryją rodzi się nabożeństwo do Niej rozumiane w tajemnicy *communio* Kościoła, w której przede wszystkim chodzi o Chrystusa. Dla dziewczek konsekrowanych szczególnym okresem związanym z Matką Pana jest liturgiczny czas Adwentu, w którym oczekiwane jest przyjście Oblubieńca. Systematyczne uczestniczenie w liturgii Kościoła zakłada wspomnianie tajemnic z życia Maryi. Można sądzić, że świętowanie Jej wspomnień, świąt i uroczystości, uczestniczenie w roratach, a także rozważanie Pisma Świętego, a w nim tekstów maryjnych i medytowanie wydarzeń biblijnych przy odmawianiu różańca, spełnia w pełni wymóg nabożeństwa do Najświętszej Maryi Panny, nakazany przez prawo kanoniczne. Ale w życiu dziewczycy konsekrowanej chodzi o coś więcej niż tylko wypełnienie prawnych nakazów. Więź z Maryją przybliży dziewczycę konsekrowaną do tajemnicy życia ukrytego z Chrystusem w Bogu, która była udziałem Maryi. Życie w łasce, w którym uczestniczyła Maryja, realizuje się przez Ducha Świętego. Chrystus narodzony z Maryi, został poczęty z Ducha Świętego, a także namaszczony Duchem Świętym. Całe Jego życie było życiem w Duchu. Kościół jest przedłużeniem tajemnicy namaszczenia Chrystusa przez Ducha Świętego, jest urzeczywistnieniem relacji między jednym Pomazańcem – Chrystusem-Mesjaszem, a wielu namaszczonymi, pomazańcami, jakimi od chrztu świętego i pierwszego otrzymania Ducha Świętego są chrześcijanie. Kościół jest tajemnicą jednej Osoby w wielu osobach. Jedna Osoba, czyli Duch Święty, jest obecna w Chrystusie i we wszystkich członkach Kościoła⁶⁸. Dzięki Duchowi Świętemu tworzy się wspólnota Kościoła. Kobieta konsekrowana jako dziewica i oblubienica Chrystusa stanowi wraz z Maryją przykład wiernego, który jest znakiem Kościoła, o czym będzie mowa później przy charakterze profetycznym życia konsekrowanego.

Dziewica konsekrowana zatem należy do wspólnoty Kościoła i ma w niej swoje określone miejsce. Pojęcie wspólnoty (*communio*) w odniesieniu do Kościoła jest centralną ideą w dokumentach Soboru Watykańskiego II⁶⁹. Z pojęciem *communio* wiąże się postrzeganie wspólnoty Kościoła jako zamierzonej przez Boga, zakorzenionej w Bogu i prowadzącej do jedności z Bogiem⁷⁰. Sobór odnowił pojęcie Kościoła jako pielgrzymującego ludu Bożego, zwrócił uwagę na

⁶⁷ ESI, nr 44.

⁶⁸ F. Blachnicki, *Chrystus i Duch Święty u początków Kościoła. Pneumatologiczny wymiar Kościoła i jego konsekwencje pastoralne*, „Znak” 28 (1976) nr 260 (2), s. 165. W *Lumen gentium* czytamy, że Duch Chrystusa jest jednym i tym samym w Głowie i członkach – LG, nr 7. Na temat pneumatologiczno-eklezjologicznej formuły „Jedna Osoba w wielu osobach” zob. A. Czaja, *Jedna Osoba w wielu osobach. Pneumatologiczna eklezjologia Herberta Mühlena*, Opole 1997.

⁶⁹ A. Czaja, *Traktat o Kościele*, [w:] *Dogmatyka*, t. 2, red. E. Adamiak, A. Czaja, J. Majewski, Warszawa 2006, s. 396.

⁷⁰ A. Czaja, *Podstawowe elementy eklezjologii communio*, „Teologia praktyczna” 3 (2002), s. 44.

wymiar wspólnotowy – *communio* i zaakcentował, że Duch Święty jest początkiem jedności wspólnoty wierzących⁷¹. Kongregacja Nauki Wiary przypomniała, że pojęcie *communio* musi być rozumiane w kontekście całego nauczania biblijnego i tradycji patrystycznej, gdzie komunია zakłada zawsze podwójne odniesienie: wertykalne (komunia z Bogiem) i horyzontalne (komunia między ludźmi)⁷². *Communio* wskazuje przede wszystkim na wspólnotę człowieka z Bogiem, a następnie z innymi ludźmi. Komunia Boga z człowiekiem urzeczywistnia się najpełniej w Chrystusie, prawdziwym Bogu i prawdziwym człowieku. Chrześcijaнин wchodząc w relację z Chrystusem, wchodzi w relację z Bogiem Trójjedynym, co jest możliwe tylko w Duchu Świętym⁷³. Zjednoczenie z Bogiem przez Jezusa Chrystusa w Duchu Świętym jest darem Bożym. Osobista więź człowieka z Bogiem umacnia się przez słowo Boże i sakramenty⁷⁴. W spotkaniach z Chrystusem wierny jest obdarowany przez Ducha Świętego dla własnego uświęcenia (aby móc mieć udział we wspólnocie trynitarniej) i dla dobra innych chrześcijan (aby stworzyć z nimi wspólnotę)⁷⁵. Duch Święty działający w Kościele sprawia jedność między człowiekiem a Bogiem oraz jednoczy ludzi między sobą. Duch konstytuuje relacje międzyosobowe⁷⁶, które dotyczą również wspólnoty ze świętymi. Komunia ta rodzi duchową solidarność między członkami Kościoła, jako członkami tego samego Ciała (1 Kor 12,25-27; Ef 1,22-23; 3,3-6). Jest to zjednoczenie w modlitwie, inspirowanej przez Ducha Świętego, w której uczestniczy sam Chrystus i święci. Nie tylko bowiem Chrystus wstawia się za członkami swojego ciała (Hbr 7,25), ale czynią to również święci, w sposób specjalny Maryja⁷⁷. Zatem dziewica konsekrowana w tajemnicy *communio* w odniesieniu horyzontalnym z jednej strony rozpoznaje Maryję jako swoją siostrę, współczłonka Ciała Chrystusa, która jest dla niej siostrą w wierze i powołaniu, a z drugiej otrzymuje od Niej konkretną pomoc w postaci modlitwy wstawienniczej.

Sama dziewica konsekrowana w *communio* Kościoła ma swoje własne miejsce, wynikające z charyzmatu życia konsekrowanego, który przejawia się w świadectwie prorockim. W adhortacji *Vita consecrata* Jan Paweł II jako wzór życia konsekrowanego wskazał proroka Eliasza, który żył w obecności Boga

⁷¹ J. Buczek, *Pneumatologia eklezjologiczna czy eklezjologia pneumatologiczna*, „Resovia Sacra” 5 (1998), s. 29.

⁷² Kongregacja Nauki Wiary, *List o niektórych aspektach Kościoła pojętego jako komunია Communio-notio* (dalej Cn) nr 3, [w:] <https://ekai.pl/dokumenty/list-o-niektorych-aspektach-Kosciola-pojetego-jako-komunia> [11.10.2019].

⁷³ A. Czaja, *Wierzę w Ducha Ożywiciela – misterium zbawczego posłannictwa Ducha Świętego*, „Roczniki Teologiczne” 51 (2004) z. 2, s. 51; tenże, *Kościół jako communio*, „Pastores” 12 (2001) nr 3, s. 13-14; Tenże, *Jedna Osoba w wielu osobach*, s. 200-206.

⁷⁴ Tenże, *Traktat o Kościele*, s. 400; tenże, *Podstawowe elementy eklezjologii communio*, s. 45-48.

⁷⁵ Tenże, *Jedna Osoba w wielu osobach*, s. 206.

⁷⁶ F. Blachnicki, *Chrystus i Duch Święty u początków Kościoła*, s. 165.

⁷⁷ LG, nr 50, 66; Cn, nr 6.

i w milczeniu kontemplował Jego obecność, wstawiał się za swoim ludem i odważnie ogłaszał Bożą wolę, bronił praw Boga i występował w obronie ubogich przeciw możnym tego świata. Prawdziwe prorocstwo również dzisiaj ma swój początek w Bogu, w przyjaźni z Nim, w uważnym wsłuchiowaniu się w Jego słowa⁷⁸. Określenie prorokini stosowane jest również do Maryi. Św. Ambroży komentując nawiedzenie św. Elżbiety mówi, o tym, że obie kobiety Maryja i Elżbieta prorokują, kierując się duchem swych dzieci⁷⁹.

Dziewica konsekrowana pełni zatem funkcję prorocką, co związane jest ze szczególnym stosunkiem do słowa Bożego. Ci, którzy żyją konsekracją, mają czytać Pismo według Ducha Świętego w Kościele, tak aby cały lud Boży mógł z tego korzystać⁸⁰. Yves Congar OP mówiąc o prorokach w Kościele wskazał, że charakteryzuje ich szczególne poznanie rzeczy Bożych, poznanie lub misja odnoszące się do realizacji planu Bożego oraz przepowiadanie przyszłości, rozumiane również jako intuicje rzeczy skrytych czy też mających nadejść⁸¹. Wspomniany autor zwrócił uwagę na to, że prorokiem można nazwać kogoś, kto z urzędu pełni funkcję nauczycielską w Kościele⁸². Przekazywanie Ewangelii może dokonywać się jednak nie tylko przez posługę słowa, ale również przez świadectwo życia. To właśnie w tym kontekście Jan Paweł II pisał o tym, że życie konsekrowane jest szczególną formą uczestniczenia w prorockiej funkcji Chrystusa⁸³. W przypadku *ordo virginum* życie konsekrowane jest szczególnym eschatologicznym obrazem niebiańskiej oblubienicy i przyszłego życia, w którym Kościół zazna pełni miłości do Chrystusa-Oblubieńca⁸⁴. Wymiar oblubieńczy, który ma szczególne znaczenie w dziewictwie konsekrowanym, ukazuje to, że Kościół powinien oddawać się w pełni swemu Oblubieńcowi, od którego otrzymuje wszelkie dobro. W tym wymiarze, właściwym dla całego życia konsekrowanego, zwłaszcza kobieta odnajduje swoją tożsamość, odkrywając w nim szczególny walor swej relacji z Chrystusem⁸⁵. Charyzmat dziewictwa w Kościele dotyczy bycia znakiem miłości oblubienicy do Oblubieńca. Każda dziewica konsekrowana posiada poza tym własne charyzmaty, dzięki którym może służyć Kościołowi. Kobieta konsekrowana ma się jednoczyć z tym dążeniem Kościoła, który jako oblubienica dochojuje wiary danej Oblubieńcowi, a jako matka i nauczycielka pragnie przekazać Ewangelię w całej jej autentyczności⁸⁶.

⁷⁸ VC, nr 84.

⁷⁹ Św. Ambroży, *Wykład Ewangelii według św. Łukasza*, II, 23, tłum. W. Szołdrski, Warszawa 1977, s. 59.

⁸⁰ VC, nr 83.

⁸¹ Y. Congar, *Prawdziwa i fałszywa reforma w Kościele*, tłum. A. Ziernicki, Kraków 2001, s. 218-228.

⁸² Tamże, s. 219. O tej funkcji była mowa powyżej przy macierzyńskiej roli Kościoła.

⁸³ VC, nr 84.

⁸⁴ Tamże, nr 7.

⁸⁵ Tamże, nr 34.

⁸⁶ Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji*, Poznań 1997, nr 236.

4. Maryja – nauczycielka dziewicy konsekrowanej posługującej *in persona Ecclesiae*

Maryja jest określana jako nauczycielka, „nauczycielka pobożności”⁸⁷ czy „nauczycielką dziewictwa”⁸⁸, co szczególnie jest ważne ze względu na tematykę niniejszego artykułu. Zatem, Maryja może być nauczycielką dla tych, którzy chcą się od Niej uczyć. Jednakże należy zwrócić uwagę na rodzaj „szkoły Maryi”⁸⁹. Ma-

⁸⁷ MC, nr 21.

⁸⁸ ESI, nr 35. Dokument w przypisie odwołuje się do św. Ambrożego, który napisał kilka pism o dziewic. W swoim dziele *O dziewicach* w formie listu skierowanego do swej siostry Marceliny św. Ambroży przedstawił pierwsze całościowe opracowanie teologii dziewictwa w piśmiennictwie łacińskim – B. Degórski, *Duchowość monastyczna św. Ambrożego*, „Vox Patrum” 18 (1998) t. 34-35, s. 70. Spotkało się ono z uznaniem wybitnych teologów jemu współczesnych, jak św. Hieronima (Św. Hieronim, *List 22. Do Eustochium córki Pauli o strzeżeniu dziewictwa*, nr 22, [w:] Hieronim ze Strydonu, *Listy I (1-50)*, Wstęp i oprac. na podstawie tłumaczenia ks. Jana Czujka M. Ożóg, tekst łaciński przygotował H. Pietras, Kraków 2010, s. 97) czy św. Augustyna (Augustyn, *De doctrina christiana*, IV, 48, [w:] Święty Augustyn, *De doctrina christiana. O nauce chrześcijańskiej*, Warszawa 1989, s. 241), bo św. Ambroży mówił o dziewictwie delikatnie, wzniosłe i życiowo W. Kania, *Doktor dziewictwa – św. Ambroży*, „Vox Patrum” 17 (1997) t. 32-33, s. 134. Dzieło *O dziewicach* składa się z trzech części. W pierwszej części św. Ambroży zastosował *laudatio*, wychwalając dziewictwo przeżywane dla królestwa Bożego, w drugiej części przedstawił *exempla*, które służą dziewczynom jako wzory do naśladowania (Pierwszym i najważniejszym jest przykład Najświętszej Maryi Panny, którą św. Ambroży ukazał jako wierną naśladowczynię Pana. Dalej następuje epizod o św. Tekli, uczennicy św. Pawła i patronce Kościoła mediolańskiego, oraz o św. Teodorze z Antiochii – *Wstęp*, [w:] św. Ambroży, *O dziewicach*, s. 176), w trzeciej części zawarł *praecepta*, mające dać wytyczne, jak należy żyć w dziewictwie – B. Degórski, *Duchowość monastyczna św. Ambrożego*, s. 71. Mówiąc o Maryi, św. Ambroży podkreśla, że była Ona dziewicą nie tylko ciałem, ale i duchem. Biskup Mediolanu pisze, że Maryja była pokorna sercem, poważna w słowach, roztropna w myśli, oszczędna w mowie, gorliwa w czytaniu, pokładająca swą nadzieję nie w niepewnych bogactwach, lecz w modlitwie ubogich, była oddana w pracy, skromna w rozmowie, nikogo nie obrażała, wszystkim dobrze życzyła, z szacunkiem odnosiła się do starszych, rówieśnikom nie zazdrościła, samochwalstwa unikała, rozumem kierowała się, cnotę kochała (Św. Ambroży, *O dziewicach*, nr 6, s. 202). Św. Ambroży wymienia jeszcze wiele innych cech Maryi, które mają być przykładem dla jemu współczesnych dziewic (Św. Ambroży, *O dziewicach*, nr 6-9, s. 202-203). Z perykop biblijnych odwołuje się do sceny zwiastowania i nawiedzenia św. Elżbiety oraz wspomina o pielgrzymkach do Jerozolimy na święto Paschy (Św. Ambroży, *O dziewicach*, nr 10-12. 14, s. 203-204). Opisując zwiastowanie św. Ambroży stwierdza, że Maryja była w domu, w zacisznym pokoiku, bez żadnej towarzyszki. Nikt nie mógł Jej przerwać skupienia, nikt Jej nie przeszkadzał, nie potrzebowała żadnych kobiet jako towarzyszek, bo dobre myśli Jej towarzyszyły. Tym mniej czuła się samotna, gdy była sama. Zobaczywszy Anioła bardzo się przelekkła, bo on przybył w postaci mężczyzny; rozpoznała go jednak jako znajomego, gdy usłyszała jego imię. Obcy był dla Niej jako mężczyzna, nieobcy jako Anioł (Św. Ambroży, *O dziewicach*, nr 10-11, s. 203). Perykopę o nawiedzeniu św. Elżbiety, św. Ambroży tłumaczy jako poświadczenie Jej dobroci dla swych krewnych. Maryja nie potrzebowała wtedy przykładu dla siebie, aby wierzyć, gdyż uwierzyła słowem Anioła. Cały pobyt u św. Elżbiety Maryja poświęciła nie na umocnieniu swej wiary, lecz na okazaniu swej miłości (Św. Ambroży, *O dziewicach*, nr 12, s. 204). Przykład skupienia Maryi oraz Jej czynnej miłości jest charakterystyczny dla dziewic poświęconych Bogu.

⁸⁹ Określenia tego używał Jan Paweł II. Zob. na ten temat: M. Chmielewski, *Duchowość maryjna według Jana Pawła II*, „Roczniki Teologii Duchowości” 57 (2010) nr 2, s. 55-57.

ryja nie daje natchnień, bo to należy do Ducha Świętego. Nie może być zatem w tym znaczeniu nauczycielką. Niektórzy teologowie protestanccy, a nawet prawosławni postawili zarzut, że w katolicyzmie postać Matki Chrystusa w jakimś sensie zastępuje i przesłania osobę i działanie Ducha Świętego, że Maryi przypisuje się Jego prerogatywy⁹⁰. Funkcję nauczycielską Maryi należy rozpatrywać w kontekście przykładu życia wiary. Maryja może stanowić wzór dla chrześcijan⁹¹, zwłaszcza w tym co dotyczy słuchania słowa Bożego, modlitwy czy ofiarowania⁹².

Maryja zostawiła przykład życia. Oznacza to, że rozważając teksty biblijne⁹³, mówiące o Maryi⁹⁴, można wysnuć wnioski dotyczące Jej cech i postawy, a tym samym uczyć się od Niej współdziałania z Duchem Świętym, Którego Maryja była Uczennicą⁹⁵. Pismo Święte podaje wiele przykładów ludzi wiary i modlitwy⁹⁶. Chrześcijanin w postaciach biblijnych może znaleźć wiele wskazówek dla własnego życia i tym samym kierować się wzorcami biblijnymi. Wiele cech dla tych osób jest wspólnych, i można je zauważyć również w postawie Maryi. Niektóre kobiety w Starym Testamencie stanowią niejako typ Maryi⁹⁷. Są też takie sytuacje, których Maryja nie doświadczyła, a doświadczył król Dawid i doświadczają wierzący, jak grzech. Przykład pokutującego Dawida i proszącego Boga o przebaczenia jest ważną lekcją dla chrześcijan. Warto także zwrócić uwagę na tzw.

⁹⁰ Pierwszy zwrócił na to uwagę pastor protestancki L. Marchand, *Le contenue évangélique de la dévotion mariale*, „Foi & Vie” 49 (1951), s. 509-521. Wśród teologów prawosławnych tematem tym zajmował się między innymi A. Nikos Nissiotis, *The Main Ecclesiological Problem of the Second Vatican Council*, „Journal of Oecumenical Studies” 2 (1965), s. 31-62. Zob. M. Wszolek, *Pneumatologia zasada odnowy kultu maryjnego*, s. 193-197; L. Balter, *Duch Święty w tajemnicy Maryi i Kościoła*, [w:] *Matka Jezusa pośród pielgrzymującego Kościoła*, red. J.S. Gajek, K. Pek, Warszawa 1993, s. 245-247.

⁹¹ RM, nr 20.

⁹² MC, nr 17-21.

⁹³ Chodzi tu zwłaszcza o Ewangelię według św. Łukasza i o Ewangelię według św. Jana. Ks. Józef Kudasiewicz uważa, że tylko z Pisma Świętego można poznać Maryję, gdyż apokryfy są niewiarygodne, a prywatne objawienia wątpliwe – J. Kudasiewicz, *Biblijna droga pobożności maryjnej*, „Salvatoris Mater” 3 (2001) nr 2, s. 249.

⁹⁴ Niektórzy uważają, że w Nowym Testamencie można spotkać dwa rodzaje mariologii. Jedna opiera się na faktach historycznych przekazanych przez ewangelistów, a druga podejmuje refleksję teologiczną tych faktów dokonywaną w świetle symboliki biblijnej Starego Testamentu – K.H. Menke, *Incarnato nel seno della Vergine Maria. Maria nella storia di Israele e nella Chiesa*, Milano 2002, s. 73. Wojciech Życiński podjął rozważania na ten temat posługując się interpretacją realizacji i spełnienia w odniesieniu do obietnicy, zob.: W. Życiński, *Izrael i Maryja – obietnica i realizacja. Symbolika Starego Testamentu w mariologii nowotestamentalnej*, „Polonia Sacra” 6 (2002) nr 11, s. 5-19.

⁹⁵ A. Rybicki, *Maryja Uczennicą Ducha Świętego*, „Salvatoris Mater” 10 (2008) nr 3, s. 66-77; M. Zawada, *Maryja wzorem relacji z Duchem Świętym*, „Salvatoris Mater” 10 (2008) nr 3, s. 52-65.

⁹⁶ Na ten temat zob. B. Stypułkowska, *Propozycje przedstawienia biblijnych przykładów wiary podczas lekcji religii i katechezy parafialnej*, „Veritati et Caritati” (2013) t. 1, s. 50-77; B. Stypułkowska, *Biblijne przykłady ludzi wiary i modlitwy w zastosowaniu katechetycznym*, „Polonia Sacra” 19 (2015) nr 3 (40), s. 117-139.

⁹⁷ W. Życiński, *Matki Izraela typem Matki Kościoła*, „Analecta Cracoviensia” 45 (2013), s. 235.

żeńską linię w Biblii, która prowadzi od Ewy przez żony patriarchów po takie postaci jak Debora, Estera, Rut, a wreszcie Mądrość i jest równoległa wobec linii idącej od Adama po patriarchów i Sługę Bożego⁹⁸. Mimo, iż same teksty biblijne wskazują za przykłady świadków wiary osoby ze Starego Testamentu (Mdr 10,1 – 11,3, Syr 44,1 – 50,24; Hbr 11)⁹⁹, wierni mogą ubogacać swoją wiarę również przez wzorowanie się na osobach z Nowego Testamentu¹⁰⁰. Paweł VI przypomniał o tym, że lektura Pisma Świętego dokonująca się pod tchnieniem Ducha Świętego pomaga odkryć, jak Maryja może być wzorem¹⁰¹. Poznając Maryję w Piśmie Świętym poznaje się Boga, bo poznaje się Go przez historię, którą tworzył z ludźmi. Do tej historii należy szereg osób ze Starego i Nowego Testamentu, w tym Maryja, która jest związana z imieniem Boga do tego stopnia, że chcąc chwalić Boga, nie należy pomijać Maryi¹⁰². Ta przynależność Maryi do Boga jest także powodem Jej naśladowania, a żeby kogoś naśladować, należy znać osobę naśladowaną. Osobę Maryi można poznać na kartach Ewangelii¹⁰³. Rozważając życie Maryi we wszystkich jego okresach, można się nauczyć, na czym polega życie dla Chrystusa i z Chrystusem, w dniu powszednim, w sposób wolny od egzaltacji, ale w doskonałej, wewnętrznej bliskości¹⁰⁴. Do poznania Maryi potrzebna jest biblijna medytacja. Nie wystarczą tutaj dogmaty, ponieważ dogmaty są do uczenia się, a nie do naśladowania¹⁰⁵. Jako przedmiot medytacji można brać teksty z Nowego Testamentu mówiące wprost o Maryi, jak również teksty ze Starego

⁹⁸ J. Ratzinger, *Znak niewiasty. Wprowadzenie do encykliki Redemptoris Mater*, [w:] J. Ratzinger – Benedykt XVI, H. Urs von Balthasar, *Maryja w tajemnicy Kościoła*, tłum. W. Szymona, Kraków 2007, s. 37. Na temat teologii J. Ratzingera w tej materii zob. W. Torchalski, *Obecność Maryi w misterium Chrystusa i Kościoła w myśli teologicznej Józefa Ratzingera – Benedykta XVI*, Rozprawa doktorska, Kraków 2017, s. 18-32.

⁹⁹ Te wykazy określone zostały przez komentatorów jako midrasze, czyli taki rodzaj refleksji, w której poszukuje się sensu biblijnych opisów, poddając je komentarzom i aktualizacji (*Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. Najnowszy przekład z języków oryginalnych z komentarzem. Opracował Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy Towarzystwa Świętego Pawła*, Częstochowa 2008, s. 1441-1442). Midrasze to utwory, których celem jest zrozumienie tekstu biblijnego w taki sposób, żeby przemówił on do ludzi współczesnych autorowi (J. St. Synowiec, *Gatunki literackie w Starym Testamencie*, Kraków 2003, s. 329). Midrasz zakłada, że tekst biblijny zawiera niewyczerpany zasób znaczeń, odpowiednich i adekwatnych do każdej kwestii i sytuacji (*Midrasz*, [w:] *Encyklopedia biblijna*, red. P.J. Achtemeier, Warszawa 1999, s. 757).

¹⁰⁰ Benedykt XVI w liście apostolskim *Porta fidei* podaje różne przykłady wiary od czasów biblijnych do współczesnych. Z biblijnych przykładów podaje osoby z Nowego Testamentu: Maryję, Apostołów i uczniów – Benedykt XVI, List apostolski w formie „motu proprio” ogłaszający Rok Wiary *Porta fidei*, nr 13.

¹⁰¹ MC, nr 37.

¹⁰² J. Ratzinger, „Łaski pełna” – *elementy biblijnej pobożności maryjnej*, [w:] J. Ratzinger – Benedykt XVI, H. Urs von Balthasar, *Maryja w tajemnicy Kościoła*, tłum. W. Szymona, Kraków 2007, s. 54-55.

¹⁰³ J. Kudasiewicz, *Biblijna droga pobożności maryjnej*, s. 245.

¹⁰⁴ H. Urs von Balthasar, *Maryja w nauczaniu Kościoła i pobożności*, s. 103-104.

¹⁰⁵ J. Kudasiewicz, *Biblijna droga pobożności maryjnej*, s. 245.

Testamentu o wielkich matkach Izraela¹⁰⁶, które pośrednio przybliżają miejsce i rolę Maryi w dziele odkupienia człowieka dokonanego przez Chrystusa¹⁰⁷. Sama Maryja, która jest wzorem dla Kościoła¹⁰⁸, może być nauczycielką pobożności i nauczycielką medytacji, tj. rozważania w sercu¹⁰⁹. Programem wychowawczym „szkoły Maryi” jest życie duchowe jako właściwy sposób odwzorowania w sobie Chrystusa¹¹⁰. Maryja zawsze obecna w misterium Chrystusa¹¹¹ jest obecna w Kościele. Kongregacja Nauki Wiary przypomina, że nie można mówić o Kościele, jeśli nie jest w nim obecna Maryja¹¹². Co więcej, Maryja jest typem Kościoła, jak zauważył to pierwszy św. Ambroży¹¹³, a współcześnie określenie to przejął

¹⁰⁶ Anna (1 Sm); Rebeka (Rdz); Rachela (Rdz); Miriam (Wj); Debora (Sdz); Rut (Rt); Rispa (2 Sm); Estera (Est); matka Machabeuszów (2 Mch); Judyta (Jdt).

¹⁰⁷ W. Życkiński, *Matki Izraela typem Matki Kościoła*, s. 235.

¹⁰⁸ MC, nr 16.

¹⁰⁹ J. Kudasiewicz, *Biblijna droga pobożności maryjnej*, s. 242.

¹¹⁰ M. Chmielewski, *Duchowość maryjna według Jana Pawła II*, s. 56.

¹¹¹ RM, nr 19. Abp Stanisław Nowak wypowiadając się na temat kultu maryjnego zauważył, że stoi on na straży trzech wielkich tajemnic związanych z Chrystusem: tajemnicy Wcielenia, bo Maryja jest matką Słowa Wcielonego; tajemnicy Kościoła, bo Kościół jest przedłużeniem tajemnicy Wcielenia, a Maryja jako matka Kościoła związana jest z tajemnicą Chrystusa jako Ciała Mistycznego; tajemnicą Eucharystii, bo Ta, która dała Ciało Jezusowi, stoi na straży w rzeczywistości obecność Chrystusa pod postaciami chleba i wina – S. Nowak, *Polska droga maryjna*, s. 308.

¹¹² Paweł VI, *Marialis cultus*, nr 28; Cn, nr 19.

¹¹³ A. Santorski, *Eklezjologiczne elementy mariologii świętego Ambrożego*, „Vox Patrum” 18 (1998) t. 34-35, s. 122. Św. Ambroży, *Wykład Ewangelii według św. Łukasza*, II 7; II 56; VII 5; X 135, s. 51; PL 15, s. 1635-1636. Na początku drugiej księgi *Wykładu Ewangelii według św. Łukasza* św. Ambroży komentuje fakt dziewiczego małżeństwa Maryi z Józefem podając najpierw dosłowną egzegezę tekstu, a następnie jego symboliczne znaczenie (Św. Ambroży, *Wykład Ewangelii według św. Łukasza*, II 7, s. 51). Maryja nie przypadkiem jest dziewicą, choć została poślubiona. Można to odnosić do życia nadprzyrodzonego Kościoła. Dalszy kontekst pozwala przypuszczać, że chodzi o dokonującą się w Kościele tajemnicę uwalniania z grzechów. Następnie św. Ambroży podaje jeszcze inny motyw podobieństwa Maryi i Kościoła, a mianowicie macierzyństwo. Zarówno Maryja, jak i Kościół są pod specjalnym działaniem Ducha Świętego (A. Santorski, *Eklezjologiczne elementy mariologii świętego Ambrożego*, s. 122-123). Aspekt macierzyński poruszony jest w dalszej części *Wykładu Ewangelii według św. Łukasza* (Św. Ambroży, *Wykład Ewangelii według św. Łukasza*, VII 5, s. 256), gdy św. Ambroży nawiązuje do sceny pod krzyżem, opisanej w Ewangelii według św. Jana (J 19, 25-27). Biskup z Mediolanu rozważa warunki uczestniczenia w obietnicach danych przez Chrystusa i stwierdza, że ci, którzy wytrwają przy Chrystusie, nie potrzebują lękać się śmierci. Warunkiem tego przywileju jest pozostawanie dzieckiem Matki – Kościoła. W scenie pod krzyżem Jan jest synem Kościoła, który dochował wierności Chrystusowi, a Maryja obrazuje Kościół. Ogłoszenie Jana synem Maryi znaczy ogłoszeniem go Chrystusem zrodzonym z Kościoła (A. Santorski, *Eklezjologiczne elementy mariologii świętego Ambrożego*, s. 124; A. Müller, *Ecclesia – Maria. Die Einheit Marias und der Kirche*, Freiburg 1955, s. 177). Wcześniej Orygenes używał w scenie pod krzyżem ogłoszenie duchowego macierzyństwa Maryi wobec uczniów Chrystusa. Jednakże pomiędzy tymi autorami zachodzi różnica. U Orygenesesa mowa jest o utożsamieniu się człowieka doskonałego ze Zbawicielem na wzór Jana, który pod krzyżem został nazwany synem Maryi, czyli jakby samym Chrystusem. Św. Ambrożemu zaś chodzi o konieczność należenia do Kościoła przez wiarę. Pierwszy przedstawia swoją tezę wprost przez nawiązanie do macierzyństwa Maryi: fizycznego wobec Chrystusa i duchowego wobec

Sobór Watykański II w Konstytucji o Kościele¹¹⁴. Typologiczny wymiar obecności Maryi w tajemnicy Kościoła wydaje się być najbardziej istotny. Nie chodzi w nim o zwykłą analogię funkcji, ale o wewnętrzną relację, która sprawia, że Maryja i Kościół stanowią jakby jedno i to samo misterium¹¹⁵. Nie można mówić o Kościele, nie widząc Maryi, która jest Jego pierwszym urzeczywistnieniem¹¹⁶, bowiem chociaż Kościół posiada swą strukturę hierarchiczną, do której Maryja nie należy, to jednak cała ta struktura całkowicie podporządkowana jest świętości członków Chrystusa, a Maryja w tym przoduje¹¹⁷. Jan Paweł II, korzystając z nauczania Hansa Ursa von Balthazara¹¹⁸, mówi o tym, że Kościół jest zarazem „maryjny” i apostołsko-Piotrowy¹¹⁹. Ów profil maryjny znajduje się przed profilem Piotrowym, choć jest ściśle z nim związany i wobec niego komplementarny, bowiem Maryja poprzedza wszystkich, a więc samego Piotra i Apostołów. Jest „Królową apostołów”, ale nie rości sobie prawa do władzy apostołskiej¹²⁰.

O Maryi można też mówić jako o modelu osobowym Kościoła, a także poszczególnych osób w Kościele. Relacje Maryi z Bogiem i Jego postępowanie wobec Niej ukazują w jaki sposób Bóg postępuje ze swym Kościołem i z każdym jego wiernych¹²¹. W odniesieniu do Maryi w pełnym tego słowa znaczeniu można mówić o tym, że występuje Ona prawdziwie *in persona Ecclesiae*¹²². Określenie to zwykło się stosować wobec pojedynczych osób, które na podstawie swej wewnętrznej postawy i swego nastawienia mogą działać jako Kościół¹²³. Również pod pewnymi warunkami sformułowanie to można odnieść do dziewicy konse-

ucznia. Natomiast św. Ambroży scenę pod krzyżem wykorzystuje jako alegoryczną ilustrację do swojej nauki o konieczności przyjęcia Kościoła za matkę (A. Santorski, *Eklezjologiczne elementy mariologii świętego Ambrozego*, s. 125).

¹¹⁴ LG, nr 63. Nie znaczy to jednak, że św. Ambroży dał dopiero początek refleksji nad obecnością Maryi w misterium Kościoła. Kwestie te były podejmowane dużo wcześniej, zob. na ten temat: D. Fernandez, *Aktualność i wartości mariologii Ojców Kościoła*, „Częstochowskie Studia Teologiczne” 11 (1983), s. 73-91; H. Rahner, *Mariologia w patrystyce łacińskiej*, „Częstochowskie Studia Teologiczne” 7 (1979), s. 131-174; K. Pek, *Ecclesiae Typus. Patrystyczna inspiracja mariologii soborowej*, [w:] *Matka Jezusa pośród pielgrzymującego Kościoła*, red. J.S. Gajek, K. Pek, Warszawa 1993, s. 107-117.

¹¹⁵ T. Siudy, *Eklezjologiczna zasada odnowy kultu maryjnego*, [w:] *Nauczycielka i Matka Adhortacja Pawła VI „Marialis cultus” na temat rozwoju należycie pojętego kultu maryjnego. Tekst i komentarze*, red. S.C. Napiórkowski, Lublin 1991, s. 223-224.

¹¹⁶ M. Thurian, *Maryja Matka Pana, Figura Kościoła*, tłum. E. Ogiński, Warszawa 1990, s. 185.

¹¹⁷ Jan Paweł II, List apostołski z okazji Roku Maryjnego o godności i powołaniu kobiety *Mulieris dignitatem* (dalej MD), nr 27.

¹¹⁸ H.U. von Balthazar, *Neue Klarstellungen*, Mediolan 1980, s. 181.

¹¹⁹ MD, nr 27.

¹²⁰ Tamże, nr 27 i przypis 55.

¹²¹ J. Pałucki, *Trynitarny wymiar Kościoła. Studium patrystyczne*, Lublin 2007, s. 143.

¹²² Tamże, s. 127.

¹²³ S. Eckermann, *Kościół jako Osoba (w teologii Hansa Ursa von Balthazara)*, [w:] *Osoba we wspólnocie. Kościół Chrystusowy*, Kolekcja Communio nr 16, Poznań 2004, s. 239.

krowanej, która jest znakiem Kościoła, bo przez liturgiczny obrzęd została mistycznie zaślubiona Chrystusowi, Synowi Bożemu, i przeznaczona na służbę Kościołowi¹²⁴. Jako oblubienica Chrystusa może występować *in persona Ecclesiae*, jeżeli istnieje w niej głęboka świadomość zbawczego zadania Kościoła. Wówczas zanoszi ona do Boga modlitwę, którą obejmuje nie tylko własne zbawienie i dobro, ale i wszystkich ludzi; oddaje się do dyspozycji Boga, również w gotowości na śmierć; utożsamia się coraz bardziej z intencjami i zamierzeniami Kościoła. Dziewica konsekrowana występuje *in persona Ecclesiae* podczas sprawowania liturgii godzin. Jest to modlitwa całej społeczności ludzkiej, którą Chrystus łączy ze sobą¹²⁵, jest głosem Oblubienicy, wypowiadającym pragnienia i prośby ludu chrześcijańskiego, a także błagania o zaspokojenie potrzeb wszystkich ludzi¹²⁶. W czasie konsekracji dziewica przyjmuje księgę modlitw Kościoła, jaką jest brewiarz, aby z jej ust nieustannie płynęło uwielbienie Ojca niebieskiego i prośby o zbawienie całego świata¹²⁷. Stan życia konsekrowanego jest szczególnym darem Boga dla Jego Kościoła. Osoby konsekrowane jako słudzy tego daru mają „czuć z Kościołem”, zawsze z nim współdziałać, zgodnie z nauką i wskazówkami Magisterium Piotra oraz pozostających w jedności z nim pasterzy. Ze świadomości miłości oblubieńczej ku Chrystusowi rodzi się właściwy powołaniu osób konsekrowanych udział w apostołstwie Kościoła¹²⁸. Z faktu czucia razem z Kościołem (*sentire cum Ecclesiae*) rodzi się wycucie Kościoła (*sentire Ecclesiae*)¹²⁹. *In persona Ecclesiae* występuje Piotr, kiedy pomimo swego zakłopotania zgadza się na to, by Jezus umył mu nogi (J 13, 6-10). Kościół w tym geście Chrystusa zostaje przyjęty do wspólnoty z Bogiem, Piotr ma mieć udział z Chrystusem. Maria z Betanii, która słucha uważnie Pana u Jego stóp (Łk 10, 38-42), a przed śmiercią proroczo namaszcza Mu nogi „na dzień pogrzebu” (J 12, 1-8) ucieleśnia wierzący i kochający Kościół. Maria Magdalena jest gotowa nie zatrzymywać Zmartwychwstałego dla siebie, lecz pozwolić Mu wrócić do Ojca oraz iść do Jego braci, by obwieścić im wielkanocną nowinę (J 20, 11-18). Wszystkie te osoby działają *in persona Ecclesiae*¹³⁰. Objawiają swoją miłość wobec Chrystusa i są zdolne przeciwstawić własnemu „ja” wolę Chrystusa, która staje się dla nich wewnętrznym imperatywem. Kościelne usposobienie, które charakteryzuje człowieka Kościoła, jest przede wszystkim widoczne w Maryi. To w Niej, służebnicy Pańskiej, za sprawą Wcielenia dochodzi do zjednoczenia Chrystusa z Kościołem.

¹²⁴ KPK, kan. 604, § 1.

¹²⁵ Sobór Watykański II, Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum concilium*, nr 83.

¹²⁶ Paweł VI, *Konstytucja apostolska wprowadzająca w życie Liturgię godzin uchwaloną dekretem Drugiego Soboru Watykańskiego*, nr 8, [w:] LG I, s. 17.

¹²⁷ *Obrzędy konsekracji dziewic*, nr 68.

¹²⁸ RD, nr 14-15.

¹²⁹ S. Eckermann, *Kościół jako Osoba*, s. 238-239.

¹³⁰ S. Eckermann, *Kościół jako Osoba*, s. 239.

Zanim jeszcze w Piotrze Kościół otrzymał swe struktury, w Maryi jest już obecny jako Ciało¹³¹. Dziewica konsekrowana winna w swej formacji duchowej dążyć do tego, by prawdziwie stawać się *anima ecclesiastica* na wzór Maryi.

Zakończenie

Jan Paweł II zwrócił uwagę na to, że każda forma życia konsekrowanego przyczynia się do odnowy świata, a osoby konsekrowane są prawdziwym znakiem Chrystusa w świecie¹³². Takim znakiem jest również dziewica konsekrowana, która dzięki Maryi może odkryć swoją tożsamość jako kobiety w Kościele. Razem z Maryją może być matką, siostrą i nauczycielką. Styl pobożności „z Maryją” delikatnie przechodzi w pobożność eklezjotypiczną, która jest chrystocentryczna i pneumatologiczna.

Dziewica konsekrowana może być duchową matką uczestnicząc w macierzyńskim wymiarze Kościoła przez posługę słowa, która ma na celu rodzenie nowych dzieci i przywracanie łaski zagubionym lub wspierając tę posługę przez swoje zaangażowanie finansowe. Dziewica konsekrowana ma być siostrą wobec innych członków Kościoła w kościelnej *communio*, stając się dla nich profetycznym znakiem rzeczywistości eschatologicznych. Wreszcie przez swój styl życia dziewica konsekrowana może być dla innych przykładem, gdy będzie działała *in persona Ecclesiae*. To wszystko możliwe jest jedynie przez Chrystusa, z którym dziewica konsekrowana ma stanowić „jedno ciało” (Ef 5, 31-32) w Duchu Świętym, który może do tego uzdolnić osobę konsekrowaną przez udzielenie potrzebnych charyzmatów.

BIBLIOGRAFIA

- Adamiak E., *Traktat o Maryi*, [w:] *Dogmatyka*, t. 2, red. E. Adamiak, A. Czaja, J. Majewski, Warszawa 2006, s. 15-287.
- Ambroży, *Wykład Ewangelii według św. Łukasza*, II, 23, tłum. W. Szołdrski, Warszawa 1977.
- Augustyn, *De doctrina christiana. O nauce chrześcijańskiej*, Warszawa 1989.
- Balter L., *Duch Święty w tajemnicy Maryi i Kościoła*, [w:] *Matka Jezusa pośród pielgrzymującego Kościoła*, red. J.S. Gajek, K. Pek, Warszawa 1993, s. 243-257.
- Balthasar H.U. von, *Maryja w nauczaniu Kościoła i pobożności*, [w:] J. Ratzinger – Benedykt XVI, H. Urs von Balthasar, *Maryja w tajemnicy Kościoła*, tłum. W. Szymona, Kraków 2007, s. 87-110.

¹³¹ H. Urs von Balthasar, *Maryjny rys Kościoła*, [w:] J. Ratzinger – Benedykt XVI, H. Urs von Balthasar, *Maryja w tajemnicy Kościoła*, s. 124.

¹³² VC, nr 25.

- Balthasar H.U. von, *Maryjny rys Kościoła*, [w:] J. Ratzinger – Benedykt XVI, H. Urs von Balthasar, *Maryja w tajemnicy Kościoła*, tłum. W. Szymona, Kraków 2007, s. 111-128.
- Balthasar H.U. von, *W pełni wiary*, tłum. J. Fenrychowa, Kraków 1991.
- Balthazar H.U. von, *Neue Klarstellungen*, Mediolan 1980.
- Benedykt XVI, Adhortacja apostolska o Eucharystii źródle i szczycie misji i życia Kościoła *Sacramentum caritatis*.
- Benedykt XVI, List apostolski w formie „motu proprio” ogłaszający Rok Wiary *Porta fidei*.
- Blachnicki F., *Chrystus i Duch Święty u początków Kościoła. Pneumatologiczny wymiar Kościoła i jego konsekwencje pastoralne*, „Znak” 28 (1976) nr 260 (2), s. 159-172.
- Blachnicki F., *Tajemnica wielka – w Chrystusie i Kościele. Charyzmat maryjny Ruchu Światło-Życie*, [w:] <http://www.katowice.oaza.pl/dfd/teczka/?q=tags/franciszek-blachnicki> [04.11.2019].
- Blachnicki F., *Urzędy i służby. Funkcje dziewcząt w zgromadzeniu liturgicznym jako punkt wyjścia pracy wychowawczej*, „Collectanea Theologica” (1975) t. 3, s. 61-65.
- Buczek J., *Pneumatologia eklezjologiczna czy eklezjologia pneumatologiczna*, „Resovia Sacra” 5 (1998), s. 25-57.
- Chmielewski M., *Duchowość maryjna według Jana Pawła II*, „Roczniki Teologii Duchowości” 57 (2010) nr 2, s. 51-67.
- Chmielewski M., *Duchowość*, [w:] *Leksykon duchowości katolickiej*, red. M. Chmielewski, Lublin-Kraków 2002, 226-232.
- Congar Y., *Prawdziwa i fałszywa reforma w Kościele*, tłum. A. Ziernicki, Kraków 2001.
- Congar Y., *Wierzę w Ducha Świętego. Rzeka życia płynie na Wschodzie i na Zachodzie (Ap 22, 1)*, t. 3, tłum. L. Rutkowska, Warszawa 1996.
- Czaja A., *Jedna Osoba w wielu osobach. Pneumatologiczna eklezjologia Herberta Mühlhena*, Opole 1997.
- Czaja A., *Kościół jako communio*, „Pastores” 12 (2001) nr 3, s. 12-21.
- Czaja A., *Podstawowe elementy eklezjologii communio*, „Teologia praktyczna” 3 (2002), s. 44-58.
- Czaja A., *Traktat o Kościele*, [w:] *Dogmatyka*, t. 2, red. E. Adamiak, A. Czaja, J. Majewski, Warszawa 2006.
- Czaja A., *Wierzę w Ducha Ożywiciela – misterium zbawczego posłannictwa Ducha Świętego*, „Roczniki Teologiczne” 51 (2004) z. 2, s. 41-54.
- Degórski B., *Duchowość monastyczna św. Ambrożego*, „Vox Patrum” 18 (1998) t. 34-35, s. 69-83.
- Eckermann S., *Kościół jako Osoba (w teologii Hansa Ursa von Balthazara)*, [w:] *Osoba we wspólnocie. Kościół Chrystusowy*, Kolekcja Communio nr 16, Poznań 2004, s. 233-242.
- Encyklopedia biblijna*, red. P.J. Achtemeier, Warszawa 1999.
- Ferdek B., *Nasza siostra – córką i matką Pana. Mariologia jako przestrzeń syntezy dogmatyki*, Świdnica 2007.
- Fernandez D., *Aktualność i wartości mariologii Ojców Kościoła*, „Częstochowskie Studia Teologiczne” 11 (1983), s. 73-91.
- Franciszek, Adhortacja apostolska o miłości w rodzinie *Amoris laetitia*.
- Hieronim ze Strydonu, *Listy I (1-50)*, Wstęp i oprac. na podstawie tłumaczenia ks. Jana Czujana M. Ożóg, tekst łaciński przygotował H. Pietras, Kraków 2010.

- Jan Paweł II, Adhortacja apostolska o konsekracji zakonnej w świetle tajemnicy Odkupienia *Redemptionis donum* (25.03.1984).
- Jan Paweł II, Adhortacja apostolska o powołaniu i misji świeckich w Kościele i w świecie dwadzieścia lat po Soborze Watykańskim II *Christifideles laici* (30.12.1988).
- Jan Paweł II, Adhortacja apostolska o życiu konsekrowanym i jego misji w świecie *Vita consecrata* (25.03.1986).
- Jan Paweł II, Adhortacja o biskupie słudze Ewangelii Jezusa Chrystusa dla nadziei świata *Pastores gregis* (16.10.2003).
- Jan Paweł II, Encyklika o Błogosławionej Maryi Dziewicy w życiu pielgrzymującego Kościoła *Redemptoris Mater* (25.03.1987).
- Jan Paweł II, Encyklika o Duchu Świętym w życiu Kościoła i świata *Dominum et Vivificantem* (18.05.1986).
- Jan Paweł II, Encyklika o Eucharystii w życiu Kościoła *Ecclesia de Eucharystia* (17.04.2003).
- Jan Paweł II, Encyklika o stałej aktualności posłania misyjnego *Redemptoris missio* (7.12.1990).
- Jan Paweł II, List apostolski z okazji roku maryjnego o godności i powołaniu kobiety *Mulieris dignitatem* (15.08.1988).
- Jan Paweł II, *Maryja a dar Ducha Świętego (Audiencja generalna, 28.05.1997)*, [w:] *Jan Paweł II o Matce Bożej 1978-1999*, red. A. Szostek, t. 4, Warszawa 1999, s. 264-266.
- Jan Paweł II, Posynodalna adhortacja o formacji kapłanów we współczesnym świecie *Pastores dabo vobis* (25.03.1992).
- Kania W., *Doktor dziewictwa – św. Ambroży*, „Vox Patrum” 17 (1997) t. 32-33, s. 133-137.
- Katecheza papieża Franciszka*, Audiencja generalna, 5 listopada 2014 roku, [w:] https://w2.vatican.va/content/francesco/pl/audiences/2014/documents/papa-francesco_20141105_vdienza-generale.html [21.10.2019].
- Kiernikowski Z., *Biskup*, [w:] *Leksykon teologii pastoralnej*, red. R. Kamiński, Lublin 2006, s. 110.
- Kijas Z.J., *Traktat o Duchu Świętym i łasce*, [w:] *Dogmatyka*, t. 4, red. E. Adamiak, A. Czaja, J. Majewski, Warszawa 2007, s. 323-654.
- Kodeks Prawa Kanonicznego*, Poznań 1983.
- Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium katechetyczne Kościoła Katolickiego w Polsce*, Kraków 2001.
- Konferencja Episkopatu Polski, *Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego*, Poznań 2006.
- Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium o posłudze i życiu kapłanów*, Poznań 2003.
- Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji*, Poznań 1997.
- Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, Instrukcja na temat ordo virginum *Ecclesiae Sponsae Imago*, Pelplin 2019.
- Kongregacja Nauki Wiary, List o niektórych aspektach Kościoła pojętego jako komunია *Communio notio*, [w:] <https://ekai.pl/dokumenty/list-o-niektorych-aspektach-Kosciola-pojetego-jako-komunia> [11.10.2019].
- Kosmowski W., *Komentator liturgiczny i jego posługa*, Bydgoszcz 1997.
- Kudasiewicz J., *Biblijna droga pobożności maryjnej*, „Salvatoris Mater” 3 (2001) nr 2, s. 239-277.

- Laurentin R., *Nieznany Duch Święty: odkrywanie Jego doświadczenia i Jego Osoby*, tłum. M. Tarnowska, Kraków 1998.
- Liturgia godzin. Codzienna modlitwa Ludu Bożego. Okres Adwentu, Okres Narodzenia Pańskiego* (LG I), Poznań 1982.
- Marchand L., *Le contenu évangélique de la dévotion mariale*, „Foi & Vie” 49 (1951), s. 509-521.
- Maryja wzorem Kościoła oczekującego na przyjście Syna Bożego. Wywiad przeprowadzony przez Dawida Gospodarka (KAI) z Ks. Arcybiskupem Wacławem Depo*, [w:] <https://ekai.pl/abp-depo-maryja-wzorem-kosciola-oczekujacego-na-przyjscie-syna-bozego> [12.12.2019].
- Menke K.H., *Incartrato nel seno della Vergine Maria. Maria nella storia di Israele e nella Chiesa*, Milano 2002.
- Müller A., *Ecclesia – Maria. Die Einheit Marias und der Kirche*, Freiburg 1955.
- Neuner P., Zulehner P.M., *Zrozumieć Kościół. Eklezjologia praktyczna*, przeł. A. Kalbarczyk, Poznań 2016.
- Nissiotis A.N., *The Main Ecclesiological Problem of the Second Vatican Council*, „Journal of Oecumenical Studies” 2 (1965), s. 31-62.
- Nowak S., *Polska droga maryjna*, „Salvatoris Mater” 1 (1999) nr 1, s. 307-322.
- Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 1988.
- Pałubska Z., *Macierzyństwo duchowe w Kościele a posłuszeństwo na przykładzie osób konsekrowanych*, „Roczniki Teologiczne” 55 (2008) z. 5, s. 169-193.
- Pałucki J., *Trynitarny wymiar Kościoła. Studium patrystyczne*, Lublin 2007.
- Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, *Dyrektorium o katechizacji*, Kielce 2020.
- Paweł VI, Adhortacja apostołska o należyтым kształtowaniu i rozwijaniu kultu Najświętszej Maryi Panny *Marialis cultus*.
- Paweł VI, *Konstytucja apostołska wprowadzająca w życie Liturgię godzin uchwaloną dekretem Drugiego Soboru Watykańskiego*, [w:] *Liturgia godzin. Codzienna modlitwa Ludu Bożego. Okres Adwentu, Okres Narodzenia Pańskiego*, Poznań 1982, s. 11-21.
- Paweł VI, *Przemówienie na zakończenie III sesji Soboru Watykańskiego II – 21 listopada 1964 roku*, [w:] https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/pawel_vi/przemowienia/maryja_matka_21111964 [13.11.2019].
- Pek K., *Ecclesiae Typus. Patrystyczna inspiracja mariologii soborowej*, [w:] *Matka Jezusa pośród pielgrzymującego Kościoła*, red. J.S. Gajek, K. Pek, Warszawa 1993, s. 107-117.
- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. Najnowszy przekład z języków oryginalnych z komentarzem. Opracował Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy Towarzystwa Świętego Pawła*, Częstochowa 2008.
- Pontyfikat Rzymski odnowiony zgodnie z postanowieniem świętego Soboru Powszechnego Watykańskiego II wydany z upoważnienia papieża Pawła VI poprawiony staraniem papieża Jana Pawła II, *Obrzędy konsekracji dziewic*, wydanie wzorcowe, Katowice 2001.
- Praškiewicz Sz.T., *Wzięli Maryję do siebie. Duchowość maryjna Świętych Karmelu*, Poznań 2011.
- Rahner H., *Mariologia w patrystyce łacińskiej*, „Częstochowskie Studia Teologiczne” 7 (1979), s. 131-174.

- Ratzinger J., „*Łaski pełna*” – elementy biblijnej pobożności maryjnej, [w:] J. Ratzinger – Benedykt XVI, H. Urs von Balthasar, *Maryja w tajemnicy Kościoła*, tłum. W. Szymona, Kraków 2007, s. 53-69.
- Ratzinger J., *Znak niewiasty. Wprowadzenie do encykliki Redemptoris Mater*, [w:] J. Ratzinger – Benedykt XVI, H. Urs von Balthasar, *Maryja w tajemnicy Kościoła*, tłum. W. Szymona, Kraków 2007, s. 31-52.
- Rybicki A., *Maryja Uczennicą Ducha Świętego*, „*Salvatoris Mater*” 10 (2008) nr 3, s. 66-77.
- Samolewicz J., *Maryjna duchowość Zgromadzenia Sióstr Służebnic Jezusa w Eucharystii*, „*Salvatoris Mater*” 17 (2015) nr 1-4, s. 102-133.
- Santorski A., *Eklezjologiczne elementy mariologii świętego Ambrożego*, „*Vox Patrum*” 18 (1998) t. 34-35, s. 119-127.
- Siudy T., *Eklezjologiczna zasada odnowy kultu maryjnego*, [w:] *Nauczycielka i Matka. Adhortacja Pawła VI „Marialis cultus” na temat rozwoju należytego pojętego kultu maryjnego. Tekst i komentarze*, red. S.C. Napiórkowski, Lublin 1991, s. 221-234.
- Siwak W., *Maryja – Oblubienica Ducha Świętego (Wprowadzenie do teologii tytułu)*, „*Resovia Sacra*” 4 (1997), s. 37-53.
- Siwak W., *Maryja jako Oblubienica Ducha Świętego w nauczaniu Jana Pawła II*, [w:] *Trójca Święta a Maryja. Materiały z sympozjum mariologicznego, Częstochowa, 6-8 IX 1999 r.*, red. T. Siudy, K. Pek, Częstochowa 2000, s. 201-215.
- Sobór Efeski, *Formuła zjednoczenia*, [w:] *Dokumenty soborów powszechnych. Tekst grecki, łaciński, polski*, t. 1. *Nicea I, Konstantynopol I, Efez, Chalcedon, Konstantynopol II, Konstantynopol III, Nicea II (325-787)*, red. A. Baron, H. Pietras, Kraków 2001, s. 177-179.
- Sobór Watykański II, Dekret o pasterskich zadaniach w Kościele *Christus Dominus*.
- Sobór Watykański II, Dekret o posłudze i życiu kapłanów *Presbyterorum ordinis*.
- Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*.
- Sobór Watykański II, Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum concilium*.
- Stypułkowska B., *Biblijna katecheza o miłosierdziu skierowana do dziewic konsekrowanych. Przyczynek do formacji stałej*, [w:] *Oblicza miłosierdzia w Biblii*, red. J. Jaromin, Wrocław 2016, s. 97-122.
- Stypułkowska B., *Biblijne przykłady ludzi wiary i modlitwy w zastosowaniu katechetycznym*, „*Polonia Sacra*” 19 (2015) nr 3 (40), s. 117-139.
- Stypułkowska B., *Indywidualne formy życia konsekrowanego w kontekście Roku życia konsekrowanego*, „*Częstochowskie Studia Teologiczne*” 43 (2015), s. 117-145.
- Stypułkowska B., *Perspektywy dla dziewic konsekrowanych żyjących w świecie wynikające z duchowości monastycznej*, „*Analecta Cracoviensia*” 48 (2016), s. 195-222.
- Stypułkowska B., *Propozycje przedstawienia biblijnych przykładów wiary podczas lekcji religii i katechezy parafialnej*, „*Veritati et Caritati*” 1 (2013), s. 50-77.
- Stypułkowska B., *Przygotowanie dorosłych do posługi lektora w ramach katechezy biblijnej*, [w:] *Teologiczne refleksje wokół tajemnicy wiary*, red. R. Ceglarek, P. Maciaszek, Częstochowa 2020, s. 105-116.
- Stypułkowska B., *Pustelnicy jako przedstawiciele indywidualnej formy życia konsekrowanego*, „*Analecta Cracoviensia*” 50 (2018), s. 125-160.
- Stypułkowska B., *Rady ewangeliczne w życiu dziewicy konsekrowanej*, „*Annales Canonici*” 14 (2018), s. 291-321.

- Thurian M., *Maryja Matka Pana, Figura Kościoła*, tłum. E. Ogiński, Warszawa 1990.
- Torchalski W., *Obecność Maryi w misterium Chrystusa i Kościoła w myśli teologicznej Józefa Ratzingera – Benedykta XVI*, Rozprawa doktorska, Kraków 2017, s. 18-32.
- Tronina A., *Tajemnice maryjne w imionach zakonnych*, „*Salvatoris Mater*” 10 (2008) nr 3, s. 294-302.
- Waluś M., *Wiara kobiet. Doświadczenia, tradycje, opinie*, „*Roczniki Teologii Duchowości*” 59 (2012) nr 4, s. 119-135.
- Wojtczak A., *Napełniona Duchem Świętym w Wieczerniku Zielonych Świąt*, „*Salvatoris Mater*” 10 (2008) nr 2, s. 45-69.
- Wołyniec W., *Maryja Oblubienica Ojca według M.J. Scheebena*, „*Salvatoris Mater*” 1 (1999) nr 1, s. 229-238.
- Wszolek M., *Pneumatyczna zasada odnowy kultu maryjnego*, [w:] *Nauczycielka i Matka. Adhortacja Pawła VI Marialis cultus na temat rozwoju należytego pojętego kultu maryjnego. Tekst i komentarze*, red. S.C. Napiórkowski, Lublin 1991, s. 191-220.
- Zadykowicz T., *Modlitwa Maryi w Duchu Świętym*, „*Salvatoris Mater*” 10 (2008) nr 3, s. 96-111.
- Zawada M., *Maryja wzorem relacji z Duchem Świętym*, „*Salvatoris Mater*” 10 (2008) nr 3, s. 52-65.
- Zmuda E., *Maria jako imię zakonne*, „*Onomastica*” 59 (2015), s. 137-151.
- Życiński W., *Izrael i Maryja – obietnica i realizacja. Symbolika Starego Testamentu w mariologii nowotestamentalnej*, „*Polonia Sacra*” 6 (2002) nr 11, s. 5-19.
- Życiński W., *Matki Izraela typem Matki Kościoła*, „*Analecta Cracoviensia*” 45 (2013), s. 235-247.